

บทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตาม
อนุสัญญาออกตาวาระหว่าง พ.ศ. 2553-2563

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF THAILAND MINE ACTION REGARDING MINE CLEARANCE OPERATIONS IN
COMPLIANCE WITH THE OTTAWA CONVENTION DURING 2010-2020

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

บทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ
กองบัญชาการกองทัพไทยในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตาม
อนุสัญญาออกตาวาระหว่าง พ.ศ. 2553-2563

โดย

ร.ท.หญิงพิชชาพร อุปพงศ์

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนันท์ คุณมาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีพเป็นสุข)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุชบาร์ตัน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

พิชชาพร อุปพงศ์ : บทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย
ในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตามอนุสัญญาออกตาวาระหว่าง พ.ศ. 2553-2563. (THE ROLE OF
THAILAND MINE ACTION REGARDING MINE CLEARANCE OPERATIONS IN
COMPLIANCE WITH THE OTTAWA CONVENTION DURING 2010-2020) อ.ที่ปรึกษา
หลัก : ผศ. ดร.กษิร ชีฟเป็นสุข

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาบทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ
กองบัญชาการกองทัพไทยในการปฏิบัติตามพันธกรณีข้อที่ 5 อนุสัญญาออกตาวาระหว่าง พ.ศ. 2553-2563 โดยศึกษา
ร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติกัมพูชาและวิเคราะห์การ
เสริมสร้างความร่วมมือดังกล่าวและอุปสรรคด้วยทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันและทฤษฎีระบอบ โดยมอง
ทฤษฎีระบอบในกรอบของเสรีนิยมเชิงสถาบัน จากการศึกษาพบว่า ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ
กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทในการธำรงไว้ซึ่งระบอบห้ามทุ่นระเบิดด้วยการ
พยายามปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาออกตาวาระหว่าง พ.ศ. 2553-2563 เพื่อให้สามารถกำจัดทุ่นระเบิดในพื้นที่ประเทศไทย
ให้หมดไปซึ่งรวมไปถึงพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการปักปันเขตแดนในชายแดน ไทย-กัมพูชา ดังนั้น จึงจำเป็นที่
จะต้องสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา ซึ่ง
เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านโครงการนำร่องด้านความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตามแนวชายแดน
ไทย – กัมพูชา เมื่อปรับใช้ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันและทฤษฎีระบอบเข้ากับผลการศึกษาจากข้อมูลเชิง
ปฐมภูมิและทุติยภูมิพบว่าศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยประสบ
ความสำเร็จในฐานะตัวแสดงที่ริเริ่มและปฏิบัติในโครงการดังกล่าวซึ่งสามารถสนับสนุนความร่วมมือ
ระหว่างทั้งสองหน่วยงานได้เนื่องจากสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับตัวแสดงภายในประเทศ
อื่นๆที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความร่วมมือของทั้งสองหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม พบว่ามีอุปสรรคในการ
เสริมสร้างความร่วมมือเช่นกัน ได้แก่ ความไม่ไว้วางใจและความหวาดระแวงของฝ่ายกัมพูชา การขาด
เอกภาพของหน่วยงานในประเทศกัมพูชา สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19และการ
ปรับเปลี่ยนวาระการบังคับบัญชาของคณะผู้บังคับบัญชาการของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ
กองบัญชาการกองทัพไทย

สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	ลายมือชื่อนิสิต
ปีการศึกษา	2563	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280090824 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD: Thailand Mine Action Center, Ottawa Convention, Neoliberal
Institutionalism, Regime Theory

Pitchaporn Ouppapong : THE ROLE OF THAILAND MINE ACTION REGARDING
MINE CLEARANCE OPERATIONS IN COMPLIANCE WITH THE OTTAWA
CONVENTION DURING 2010-2020. Advisor: Asst. Prof. Dr. KASIRA CHEEPPENSOOK

This independent study aims to study the role of Thailand Mine Action Center (TMAC) in completing the destruction of anti-personnel mines in accordance with Article 5 of the Ottawa Convention by enhancing the cooperation on mine clearance with Cambodian Mine Action Center (CMAC). This study focuses on the analysis of the cooperation enhancement and the obstacles faced in the process under Regime Theory framework with reference to Neoliberal Institutionalism. According to the study, TMAC has played an important role in upholding and maintaining the Mine Ban Regime by complying with articles in the Ottawa Convention to ensure the complete mine clearance in Thailand including the demarcated areas in Thailand-Cambodia border. Therefore, TMAC needed to provide support for enhancing the cooperation with CMAC which resulted in the cooperation project formally agreed between two Centers called Thailand-Cambodia Pilot Project on Demining Cooperation along the Border. The researcher found that TMAC successfully initiated and participated in the project which resulted in the strengthened cooperation between TMAC and CMAC. The Project helped establishing knowledge and understandings among domestic actors, which could influence the cooperation. However, there are four impediments to the cooperation which are Cambodian actors' suspicion and mistrust, the lack of the structural coherence of the Cambodian units, COVID-19 pandemic, and the regular rotations of the Director of TMAC.

Field of Study: International Relations

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

หัวข้อสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าไม่คุ้นเคยและไม่ได้อยู่ในสายงานที่รับผิดชอบโดยตรง ดังนั้น การจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้จึงทำให้ข้าพเจ้ากังวลใจว่าจะไม่สามารถทำให้สำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดและต้องจ่ายค่ารักษาสถานภาพนิสิต แต่วันที่ข้าพเจ้าได้เขียนกิตติกรรมประกาศฉบับนี้ก็มาถึง ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจและโล่งใจที่มาถึงช่วงเวลาที่สามารถอัปโหลดสารนิพนธ์ในระบบ I-Thesis และสร้างความภูมิใจให้ครอบครัว ข้าพเจ้าจึงขอใช้พื้นที่ในกิตติกรรมประกาศนี้แสดงความขอบคุณกับผู้สนับสนุนความรู้ กำลังใจ ทุนทรัพย์ ข้อมูลและความเชื่อมั่น ดังนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.กษิร ชีพเป็นสุข อาจารย์ที่ปรึกษาที่สนับสนุนและให้คำแนะนำที่ชัดเจนและครอบคลุมมาตั้งแต่การเริ่มปรับแก้โครงร่าง ทำให้ข้าพเจ้าทราบว่า ทิศทางสารนิพนธ์และข้อมูลที่จะต้องหาเพิ่มเติมไปจนถึงการปรับแก้สารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ อาจารย์ได้ช่วยแต่งเติมให้การศึกษาวิจัยของข้าพเจ้าสอดคล้องกับทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้ว่าจะมีสถานการณ์ COVID-19 และทำให้ไม่สามารถเจออาจารย์ได้แบบปกติ แต่อาจารย์ก็กรุณาตรวจทาน ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางอย่างรวดเร็วผ่านอีเมล อีกทั้งยังแนะนำเอกสารที่ให้ความรู้และเข้าใจในทฤษฎีและเรื่องที่ศึกษามากขึ้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสามารถจัดทำรูปเล่มสารนิพนธ์ได้สำเร็จรวดเร็วกว่าที่คาดไว้ และขอขอบคุณ รศ.ดร.ณัฐนันท์ คุณมาศ ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ และผศ.ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุชบาร์ตัน คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับประเด็นที่ข้าพเจ้าควรปรับปรุงและเพิ่มเติมซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับแก้สารนิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณสำหรับความรัก ความเข้าใจและการสนับสนุนทางด้านจิตใจและการเงินจากครอบครัว ทั้งคุณตาคุณยาย คุณพ่อคุณแม่ น้ำเอ น้าบราวน์ Amaury น้าบอย ที่ให้โอกาสในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทและเชื่อในตัวหนูมาตลอดว่าจะสามารถสำเร็จการศึกษาได้ หนูขอขอบคุณคุณพ่อหทัยและคุณแม่แม่แซกที่ให้กำลังใจ สนับสนุนและช่วยเหลือให้มีช่องทางในการติดต่อขอข้อมูลและสัมภาษณ์จนสามารถรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการเขียนสารนิพนธ์จนสมบูรณ์ และขอขอบคุณพี่แอมที่พยายามผลักดันให้ตั้งใจเขียนและแก้สารนิพนธ์รวมทั้ง ช่วยเสาะหาผู้ปฏิบัติงานที่จะสามารถให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิด

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่าน พล.ท. กนิษฐ ชมะนันท์ ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยที่อนุญาตให้สืบค้นข้อมูลและสัมภาษณ์กำลังพลของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย และขอขอบพระคุณ พล.อ. สิทธิพล นิมนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยที่กรุณาให้สัมภาษณ์และให้คำตอบที่ครอบคลุมซึ่งทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีเนื้อหาครบถ้วน

ขอขอบคุณ พ.อ.หญิง เนตสินี ชลทรัพย์ ผู้อำนวยการกองการภาษาต่างประเทศ กรมข่าวทหาร ที่อนุญาตให้ข้าพเจ้าออกจากที่ทำงานก่อนเวลาทุกวันศุกร์เพื่อเดินทางจากจังหวัดฉะเชิงเทราที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและให้การสนับสนุนข้าพเจ้าในการศึกษาต่อปริญญาโท และขอขอบคุณพี่ๆน้องๆในกองการภาษาต่างประเทศทุกคนสำหรับกำลังใจและการช่วยเหลือทั้งการจดบันทึกแทนในวันที่ข้าพเจ้ามีสอบ อ่าน

หนังสือไม่ทัน หรือทำรายงานไม่ทัน และขอขอบคุณพี่ตูน พี่มด พี่แปม และพี่บิวที่เอ็นดู ให้กำลังใจและคอยประสานความช่วยเหลือให้สามารถติดต่อขอข้อมูลที่ถูกต้องได้เสมอ นอกจากนี้ ขอขอบคุณ ป้าจ้อย พี่หทัย พี่ไปรท์และพี่ภาสที่ให้การสนับสนุนข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสามารถจัดทำวิจัยได้สำเร็จ

สุดท้าย ขอขอบคุณเพื่อนในรุ่น 17 ที่คอยช่วยเหลือข้าพเจ้าตั้งแต่เริ่มเรียนมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อนจา กรร.สาธิตวัดพระศรีฯและอักษร จุฬา ทุกคนสำหรับกำลังใจและความเชื่อมั่น โดยเฉพาะ มุก พิมพภัทร เพื่อนสนิทตั้งแต่ ม.3 ที่เชื่อมั่นว่าเราจะเรียนจบ พร่ำบอกให้เริ่มอ่านหนังสือและทำงานเสียที่อีกทั้งยังคงคอยเป็นที่ปรึกษาให้ในทุกๆเรื่อง

ข้าพเจ้าเขียนกิตติกรรมประกาศนี้ด้วยความตื่นเต้นซึ่งหากข้าพเจ้าลืมที่จะกล่าวถึงใคร ข้าพเจ้าขออภัยมา ณ ที่นี้ แต่ขอให้รับรู้ว่าคุณเจ้ารู้สึกขอบคุณและซาบซึ้งกับการสนับสนุนและน้ำใจที่มีให้ข้าพเจ้าเสมอมา ขอขอบคุณมากๆค่ะ

พิชชาพร อุปพงศ์

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	9
1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	9
1.2. คำถามวิจัย	11
1.3. วัตถุประสงค์ของสารนิพนธ์	11
1.4. การทบทวนวรรณกรรม	11
1.5. กรอบการวิเคราะห์.....	15
1.5.1 ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบัน (Neoliberal Institutionalism).....	15
1.5.2 ทฤษฎีระบอบ (Regime Theory)	17
1.6. ระเบียบวิธีวิจัย.....	19
1.7. โครงสร้างในการนำเสนอสารนิพนธ์.....	20
บทที่ 2 ภูมิหลังของความร่วมมือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพ ไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา.....	21
2.1 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย	21
2.1.1 โครงสร้างการบังคับบัญชา	22
2.1.2 ภารกิจของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ	23

2.2	ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา	23
2.2.1	โครงสร้างขององค์กร	24
2.2.2	ภารกิจของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา	25
2.3.	ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยกับอนุสัญญาออกตาวา	27
บทที่ 3	บทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการเสริมสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา.....	33
3.1	การปฏิบัติตามกลไกการดำเนินการตามพันธกรณีข้อที่ 5 ของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะตัวแสดงในระบบห้ามทุ่นระเบิด.....	34
3.2	การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย กับ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาเพื่อให้บรรลุพันธกรณีข้อที่ 5 ของอนุสัญญาออกตาวา.....	41
บทที่ 4	อุปสรรคของความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของประเทศไทยและกัมพูชา	51
4.1	ความไม่ไว้วางใจและความหวาดระแวงของฝ่ายกัมพูชา	51
4.2	การขาดเอกภาพของหน่วยงานในประเทศกัมพูชา	55
4.3	สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19.....	56
4.4	การปรับเปลี่ยนวงรอบการบังคับบัญชาของคณะผู้บังคับบัญชาการของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย	59
บทที่ 5	บทสรุป	61
	บรรณานุกรม.....	66
	ประวัติผู้เขียน.....	73

บทที่ 1 บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดและสรรพาวุธระเบิดที่ยังไม่ระเบิดในประเทศไทยเป็นผลพวงมาจากการสู้รบในสงครามเวียดนามและสงครามกัมพูชา-เวียดนามที่ใช้การทิ้งหรือวางระเบิดตามแนวชายแดนและพื้นที่โดยรอบเพื่อสังหารฝ่ายตรงข้ามอย่างรวดเร็วและสร้างความเสียหายได้ในวงกว้าง แม้ว่าสงครามทั้งสองจะสิ้นสุดไปกว่า 40 ปีแล้ว แต่ทุ่นระเบิดที่สะสมอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากเป็นอันตรายกับประชาชน ทำให้เสียชีวิต บาดเจ็บและพิการเป็นจำนวนมากเนื่องจากไม่มีสัญลักษณ์ใดที่สามารถบอกได้ว่าในบริเวณนั้นมีทุ่นระเบิดอยู่ รัฐบาลไทยพยายามที่จะจัดการปัญหาพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดและสรรพาวุธระเบิดที่ยังไม่ระเบิดมาโดยตลอด และในปี พ.ศ. 2542 ประเทศไทยให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้ สะสม ผลิตและโอน และการทำลายทุ่นระเบิดสังหารบุคคล (อนุสัญญาห้ามทุ่นระเบิดหรืออนุสัญญาออตตาวา) เมื่อวันที่ 27 พ.ย.2541 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อไทยเมื่อ 1 พฤษภาคม 2542¹ รัฐบาลไทยจึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมเพื่อรับผิดชอบ และให้ศูนย์ปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดแห่งชาติขึ้นตรงกับกองบัญชาการกองทัพไทยและดำเนินการตามนโยบายจากคณะกรรมการดำเนินงานทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมอันมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการหัวหน้าส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการ² ตามพันธกรณีในอนุสัญญาออตตาวา ประเทศไทยจะต้องดำเนินการเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายใน 10 ปี หลังจากที่ย้อนสัญญาให้มีผลบังคับใช้ หากอ้างอิงตามพันธกรณีดังกล่าวแล้ว ประเทศไทยจะต้องเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้เสร็จสิ้นภายในปี 2552 แต่หากไม่สามารถทำลายทุ่นระเบิดในพื้นที่ทุ่นระเบิดได้ทันตามกำหนดระยะเวลาดังกล่าว อาจร้องขอต่อที่ประชุมรัฐภาคีหรือที่ประชุมทบวงเพื่อขยายกำหนดเวลาในการดำเนินการดังกล่าวให้เสร็จสิ้น ออกไปได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 10 ปีซึ่งรัฐบาลไทยได้ดำเนินการขอขยายระยะเวลาในการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดมาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 คือ ปี 2552-2561 และครั้งที่ 2 คือปี 2562-2566³

รัฐบาลไทยได้ตั้งเป้าหมายว่าจะทำให้ทุ่นระเบิดหมดไปจากในประเทศภายในปี 2566 และศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ในฐานะหน่วยวางแผน ประสานงาน

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, “การลดอาวุธ,” แก้ไขล่าสุด 5 เมษายน 2555, <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcc1b15e39c3060009f99>

² ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ, “เนื้อหาประวัติการก่อตั้ง,” แก้ไขล่าสุด 7 มีนาคม 2562, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-05-09-30-00>

³ ธนกร ทรรศนน์. พลอากาศตรี, “การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม,” เข้าถึงจาก

http://www.dsdcw2016.dsdcw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8414p/8414พลอากาศตรีธ%20นกรทรรศนน์.pdf

และปฏิบัติการจึงต้องเร่งดำเนินการในทุกๆด้าน เช่น อาทิ การสำรวจทั้งเชิงเทคนิคและไม่ใช้เทคนิค และการปฏิบัติการ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากองค์กรสนับสนุนการปฏิบัติการทุ่นระเบิดของสหประชาชาติ (UNMAS) และองค์การความช่วยเหลือแห่งประชาชนชาวนอร์เวย์ (NPA) ทำให้สามารถพัฒนาแนวทางการสำรวจและสามารถปรับลดพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน พื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดกว่า 220 ล้านตารางเมตรยังคงอยู่ในประเทศไทยซึ่งร้อยละ 90 อยู่ในแนวชายแดนไทย-กัมพูชา⁴ กัมพูชาก็ประสบกับปัญหาพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดเช่นกันและมีความรุนแรงมากกว่าไทยเนื่องจากเป็นพื้นที่ของสมรภูมิการรบ โดยมีพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดกว่า 817 ล้านตารางเมตรจากการสำรวจ ณ พ.ศ.2562⁵ รัฐบาลกัมพูชาก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา (CMAC) ในปี พ.ศ.2535 และให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาออกตาวาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2542 และบังคับใช้ในเดือนมกราคม 2543⁶ ดังนั้น ประเทศไทยและกัมพูชาในฐานะรัฐภาคีจึงจำเป็นต้องเร่งปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อให้ได้ผลลัพธ์อย่างที่คาดหวังไว้เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามพันธกรณี ความร่วมมือด้านทุ่นระเบิดระหว่างไทยกัมพูชาเกิดขึ้นภายใต้กรอบการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป (GBC) และการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วม (JBC) ซึ่งกำหนดให้ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด ของทั้งสองประเทศเป็นผู้ประสานงานและปฏิบัติการร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนการเดินทางทำให้กำลังพลของทั้งสองหน่วยงานรู้จักและทำงานร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพื้นที่แนวชายแดนเป็นประเด็นละเอียดอ่อนเนื่องจากเกี่ยวข้องกับ การปักปันเขตแดนของทั้งสองประเทศและเกี่ยวข้องกับอธิปไตยเหนือดินแดน กลไกความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดจึงจำเป็นมาก ดังนั้น จึงมีการผลักดันให้เกิดการลงนามในเอกสารบันทึกการหารือและสำรวจพื้นที่โครงการนำร่องด้านความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา ในวันที่ 2 มีนาคม 2563⁷ ความร่วมมือทั้งในด้านการสำรวจและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมถึงองค์ความรู้ระหว่างทั้ง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ

⁴ “เปิดปม ทุ่นระเบิดสังหาร,” สำนักข่าว Thai Pbs, แก้ไขล่าสุด 1 กรกฎาคม 2563, <https://news.thaipbs.or.th/content/294159>.

⁵ “Cambodia,” Clearing the Mines 2020, .57..

⁶ “State Parties to the Convention : Cambodia”, APMinebanConvention, <https://www.apminebanconvention.org/states-parties-to-the-convention/cambodia/>

⁷ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ, “ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ ศูนย์บัญชาการทางทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย(TMAC) และ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา(CMAC),” แก้ไขล่าสุด 2 มีนาคม 2562, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/377-cobra2020-vip-day>

กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดจะทำให้ประชาชนปลอดภัยจากทุ่นระเบิดได้มากขึ้น

1.2. คำถามวิจัย

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย (ศทช.) (TMAC) มีบทบาทอย่างไรในการปฏิบัติตามอนุสัญญาอตตาวาโดยการเสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิด กัมพูชา (CMAC) ในช่วง พ.ศ. 2553-2563

1.3. วัตถุประสงค์ของสารนิพนธ์

1) เพื่อศึกษาผลกระทบความร่วมมือระหว่าง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย กับ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา ในด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศที่จะทำให้ทั้งสองประเทศสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาได้

2) เพื่อศึกษาความท้าทายในการสร้างความร่วมมือระหว่าง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย กับ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา

1.4. การทบทวนวรรณกรรม

ประเทศไทยและกัมพูชามีพรมแดนติดกันและมีความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ใกล้ชิดมาโดยตลอดซึ่งทั้งสองประเทศโดยในวันที่ 19 ธันวาคม 2563 เป็นวันครบรอบ 70 ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-กัมพูชา⁸ แม้ว่าจะมีการกระทบกระทั่งและข้อขัดแย้งในบางระยะ แต่ประเทศไทยและกัมพูชาก็สามารถดำเนินความสัมพันธ์และความร่วมมือกันมาจนถึงปัจจุบัน สภาพแวดล้อมของชายแดนที่สงบและมีสันติภาพ รวมถึงมีความกินดีอยู่ดีของประชาชนมีผลต่อการพัฒนาความร่วมมือของทั้งสองประเทศทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้น ความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนจากการเหยียบทุ่นระเบิดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทั้งสองประเทศเร่งแก้ปัญหา เพื่อทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัย ผู้วิจัยจะขอแบ่งการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในประเทศไทยและกัมพูชา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างไทยและกัมพูชา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา

ความร่วมมือระหว่างไทยและกัมพูชาเกิดขึ้นผ่านตัวแสดงที่เป็นรัฐและไม่ใช่อรัฐและเกิดขึ้นในหลายมิติทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง วัฒนธรรมและอื่นๆอีกมากมาย อย่างไรก็ตามผู้วิจัย

⁸ กรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ, “ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับกัมพูชา”, <https://eastasiawatchin.th/relationship/20/>

จะขอทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาเพียงแค่นี้ในมิติความมั่นคงเท่านั้น เนื่องจาก ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดของทั้งสองประเทศต่างเป็นหน่วยขึ้นตรงกับรัฐบาลผู้ออกนโยบายความมั่นคง

นพรัตน์ พาทีทิน และมนทกานต์ วรนิติกุล กล่าวสรุปไว้ว่า กิจกรรมชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศมีกลไกการประชุมและคณะทำงานต่างๆ เพื่อประสานให้เกิดนโยบายความร่วมมือและการปรับใช้นโยบายนั้นๆ เช่น การประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป (GBC) ไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นการประชุมระหว่างผู้นำระดับสูงทางทหาร อย่าง รมว.กท. ของทั้งสองประเทศ การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-กัมพูชา (RBC) ซึ่งเป็นการประชุมระหว่างแม่ทัพทหารแต่ละภูมิภาคของทั้งสองประเทศเป็นประจำ การประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (JC) ไทย-กัมพูชา และอื่นๆอีกมากมาย⁹ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศก็เผชิญกับความท้าทายเช่นกัน จากการศึกษางานวิจัยซึ่งจัดทำโดยศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ พบว่าปัญหาความไม่ชัดเจนของแนวเขตแดนเป็นหนึ่งในปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกซึ่งพบทั้งชายแดนทางบกและฝั่งทะเล¹⁰ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการข้ามแดนและปัญหายาเสพติด แต่หน่วยงานในพื้นที่ทั้งทางทหารและพลเรือนก็มีความพยายามที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้วยการจัดชุดลาดตระเวนจัดตั้งโครงการและให้ความช่วยเหลือประชาชน¹¹ และยังพบว่า หน่วยงานทางทหารบางหน่วยใช้แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านคู่ขนานระหว่างทั้งสองประเทศนอกเหนือจากการลาดตระเวน และใช้ประโยชน์จากกลไก RBC¹²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในประเทศไทยและกัมพูชา

ธนกร ทรศนนท์ ได้ทำการศึกษาในงานวิจัย “การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม” อธิบายประวัติการแต่งตั้งกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานเก็บกู้ทุ่นระเบิดของประเทศไทย ซึ่งก็คือ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะหน่วยปฏิบัติการหลักในเรื่องทุ่นระเบิดของไทย และกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและความท้าทายที่ศูนย์ฯ ต้องเผชิญ รวมถึงความคืบหน้าในการดำเนินงาน

⁹ นพรัตน์ พาทีทินและมนทกานต์ วรนิติกุล, ระบบบริหารราชการของกัมพูชา (กรุงเทพฯ: กรรณการพิมพ์), 61..

¹⁰ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, “การบริหารจัดการชายแดนเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนกรณีศึกษาพื้นที่บริเวณชายแดนภาคตะวันออก(ชายแดนไทยและกัมพูชา),” บทความวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศ รายสัปดาห์ ฉบับที่ 18 (2556):11.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, 14

¹² เรื่องเดียวกัน,,17.

และการพัฒนาปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดโดยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้วิจัยได้กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพื้นที่ติดกันกับพื้นที่ต้องสงสัยว่ามีอันตรายจากทุ่นระเบิด (*Suspected Hazardous Area: SHA*) โดยใช้กลไกการทำงานในระดับชาติและท้องถิ่น¹³

Dahlia Simangan & Rebecca Gidley ในงานวิจัย “การศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างปฏิบัติการทุ่นระเบิดและความเป็นธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน¹⁴ในกัมพูชา” ได้กล่าวว่า ภาคประชาสังคม (Civil society organizations) ซึ่งเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทุ่นระเบิดไม่ได้แยกตัวออกจากรัฐ แตกต่างจากรูปแบบทั่วไปของภาคประชาสังคมที่ดำเนินการอิสระจากรัฐ และยังอธิบายว่าการปฏิบัติการทุ่นระเบิดตอบสนองต่อองค์ประกอบที่ซับซ้อนของความขัดแย้งของกัมพูชามากกว่าตอบสนองกับโมเดลของความเป็นธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน¹⁵ ผู้วิจัยกล่าวถึง บทบาทของประเทศกัมพูชาในการเสนอการก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Mine Action Center : ARMAC) รวมถึงความสำเร็จของกัมพูชาในการปรับลดพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกล่าวว่า กัมพูชามีแนวโน้มที่จะไม่สามารถปรับลดพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดได้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ในการขอขยายเวลา แม้ว่าจะมีการออกยุทธศาสตร์ของศูนย์ปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดแห่งชาติ 20181-2025 ที่ตั้งเป้าหมายว่าจะปลดปล่อยพื้นที่ทุ่นระเบิดและอาวุธต่างๆภายในปี 2025 เพราะเงินทุนที่ไม่เพียงพอในปัจจุบัน เนื่องจากรัฐบาลกัมพูชาจำเป็นต้องใช้เงินจำนวน 406 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯในการจัดการกับพื้นที่ปนเปื้อนอีก 1970 ตารางกิโลเมตรที่ยังเหลืออยู่และรัฐบาลหวังที่จะนำเงินส่วนนี้มาจากงบประมาณของชาติและการสนับสนุนทางการเงินจากหุ้นส่วนด้านการพัฒนา อย่างไรก็ตามการที่ผู้บริจาคเริ่มหันไปให้การสนับสนุนพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากทุ่นระเบิดบริเวณอื่นแทนที่จะเป็นกัมพูชาก็จะยิ่งกระทบกับปฏิบัติการการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของกัมพูชา นอกจากนี้ Simangan และ Gidley ยังกล่าวว่า การที่องค์การปฏิบัติการทุ่นระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัยแห่งกัมพูชา (Cambodian Mine Action and Victim Assistance Authority :

¹³ ธนกร ทรศนนท์.พลอากาศตรี, “การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม,” 8.

¹⁴ ชานาญ จันท์เรื่อง อธิบายว่า ความเป็นธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านเป็นกระบวนการที่ยึดถือประชาชน ที่ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงเป็นตัวตั้งหรือเป็นศูนย์กลาง โดยการสร้างพลังให้กับคนเหล่านั้น และให้สังคมร่วมกันทำงาน เพื่อเยียวยาบาดแผลจากความรุนแรง ทั้งที่เกิดกับตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายใด รวมทั้งผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งโดยตรงและ บาดแผลที่เกิดกับสังคม สืบค้นจาก

<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/640916>

¹⁵ Dahlia Simangan and Rebecca Gidley, "Exploring the link between mine action and transitional justice in Cambodia," *Global Change, Peace & Security* 31 (April 2019): 221-243, <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14781158.2019.1608939>.

CMMA) มีอำนาจที่จะให้การรับรองหน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดและชะลอการปฏิบัติการต่างๆ ทำให้มีข้อสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการเมือง¹⁶

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างไทยและกัมพูชา

กিজา แจ็งสุช ในงานวิจัย “แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ จ.จันทบุรี-ตราดของหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิด ด้านมนุษยธรรมกองทัพเรือ/หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรม 2 (นปท.ทร./นปท.2) กับหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา” ใช้โมเดลความมั่นคงร่วม (Collective Security Model) และโมเดลที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ (Cooperative Security Model) ในการอธิบายแนวทางการพัฒนาความร่วมมือของทั้งสองหน่วยงานและการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมภายใต้ความร่วมมือด้านความมั่นคงในกรอบอาเซียน และนำมาวิเคราะห์หาปัจจัยพื้นฐาน (General Factors) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมิได้ใช้กรอบวิเคราะห์ในระดับทวิภาคีเท่านั้นแต่ยังใช้ในระดับพหุภาคีโดยระบุว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในไทยและกัมพูชา ได้แก่ การเติบโตของจีน ความเข้มแข็งอาเซียนและการปรับนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และยังคงกล่าวถึงประเทศอื่นๆ ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งอาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเก็บกู้ทุ่นระเบิดและปลดพื้นที่อันตรายของประเทศไทยและกัมพูชาภายใต้อนุสัญญาออกตาวา¹⁷

นอกจากนี้ งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการจัดทำขึ้นก่อนการยื่นหนังสือขอขยายเวลาปฏิบัติงานครั้งที่ 2 ได้กล่าวถึงข้อจำกัดที่ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ระบุไว้ในเอกสารขอขยายเวลาปฏิบัติงานในครั้งที่ 1 ว่ามาจากงบประมาณที่จำกัด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังอธิบายถึงสาเหตุที่หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดฯ ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการปลดพื้นที่อันตรายที่ได้รับการยืนยันว่ามีทุ่นระเบิด (Confirmed Hazardous Area : CHA) ในพื้นที่ซึ่งติดกับแนวชายแดนประเทศกัมพูชา ได้แก่ ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนจากการระบุเส้นเขตแดนที่ไม่ตรงกันของแผนที่ซึ่งแต่ละประเทศยึดถือ ปัญหาการระบุเส้นเขตแดนไม่ตรงกับการแบ่งเขตแดนทางกายภาพในพื้นที่จริง ปัญหาพื้นที่อ้างสิทธิ์และปัญหาการมีกองกำลังติดอาวุธคุ้มครองกลุ่มลักลอบกระทำการผิดกฎหมายในพื้นที่ เช่นการตัดไม้พะยูนและยาเสพติด¹⁸

¹⁶ Simangan and Gidley, "Exploring the link between mine action and transitional justice in Cambodia," 233.

¹⁷ กিজา แจ็งสุช. นาวาตรี, “แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิด ในพื้นที่ จ.จันทบุรี – ตราด ของ นปท.ทร. / นปท.๒ กับหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา”, (เอกสารวิจัยของ นทน.ร.ร.ส.ท. รุ่นที่ 74), 20-22.

¹⁸ กিজา แจ็งสุช, แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิด ในพื้นที่ จ.จันทบุรี – ตราด ของ นปท.ทร. / นปท.2 กับหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา, 25-28.

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ข้าพเจ้าพบว่า มีการศึกษาวิจัยความร่วมมือระหว่างไทยกับกัมพูชาในด้านปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพียงแค่สองฉบับ ได้แก่ การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมของพลอากาศตรี ธนกร ทรยศนนท์และแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ จ.จันทบุรี-ตราดของหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิด ด้านมนุษยธรรมกองทัพเรือ/หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรม 2 (นปท.ทร./นปท.2) กับหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาของนาวาตรี กิจจา แจ่มสุขและทั้งสองฉบับจัดทำขึ้นก่อนที่จะมีการยื่นขยายระยะเวลาในการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการผลักดันให้รัฐบาลไทยเร่งดำเนินการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนให้มากยิ่งขึ้นด้วยการส่งเสริมความร่วมมือในระดับทวิภาคีกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษา ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ในฐานะตัวแสดงที่เป็นหน่วยงานในการปฏิบัติการกิจการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในประเทศไทยและส่งเสริมความร่วมมือในการปฏิบัติการกับหน่วยงานประเทศเพื่อนบ้านและองค์การระหว่างประเทศต่างๆ เพื่อให้พื้นที่ชายแดนของประเทศไทยปลอดภัยจากทุ่นระเบิด ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงประสงค์ที่จะศึกษาผลกระทบความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งในด้านโครงสร้าง การดำเนินการ รวมถึงความท้าทายที่เกิดขึ้นในช่วงพ.ศ. 2553-2563 ซึ่ง พ.ศ. 2562-63 นั้นถือเป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่างการยื่นขยายระยะเวลาในการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2552-2561) และครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2562-2566) และทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัตในด้านความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศมากยิ่งขึ้น

1.5. กรอบการวิเคราะห์

1.5.1 ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบัน (Neoliberal Institutionalism)

ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันพิจารณารัฐในฐานะที่เป็นตัวแสดงที่มีอัตตาอันมีเหตุผล (rational egoist) ซึ่งรัฐเหล่านั้นจะไม่สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐหากไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันนั้นอย่างมีนัยยะสำคัญ¹⁹ ดังนั้น นักทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันจึงคาดการณ์ไว้ว่า เมื่อรัฐสามารถมีผลประโยชน์ร่วมกันจากความร่วมมือ รัฐบาลของรัฐนั้นๆ จะสร้างสถาบันขึ้นมาเพื่อให้มีหน้าที่จัดหาข้อมูล ลดต้นทุนการทำธุรกรรม ทำให้ความพยายามที่จะดำเนินการตามที่ตกลงนั้นน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น สร้างผู้ติดต่อสำหรับการประสานงานกันและทำให้สามารถดำเนินการและมีปฏิสัมพันธ์กันได้สะดวกยิ่งขึ้น²⁰ นอกจากนี้ สถาบันยังสามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบอำนาจของรัฐอีกด้วยซึ่งทำให้รัฐที่พยายามที่

¹⁹ Robert O. Keohane and Lisa L. Martin, "The Promise of Institutional Theory," *International Security* 20 (1995):39,

<http://links.jstor.org/sici?sici=0162-2889%28199522%2920%3A1%3C39%3ATPOIT%3E2.0.CO%3B2-N>.

²⁰ Robert O. Keohane and Lisa L. Martin, "The Promise of Institutional Theory," *International Security* 20 (1995): 42. <http://links.jstor.org/sici?sici=0162-2889%28199522%2920%3A1%3C39%3ATPOIT%3E2.0.CO%3B2-N>.

จะใช้และอ้างไว้ซึ่งอำนาจตระหนักถึงความจริงในข้อนี้²¹ เนื่องจากสถาบันมีความเกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมซึ่งมองว่าสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าเชิงศีลธรรมและการเมืองผ่านการขยายขอบเขตการใช้กฎหมาย²² ดังนั้น สถาบันจึงหมายถึงทั้งสถาบันระหว่างประเทศและสถาบันภายในประเทศซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือนั้นๆผ่านการบังคับใช้กฎหมายหรือเงื่อนไขในกรอบความร่วมมือและพันธกรณีต่างๆ ผ่านการลงนามในเอกสาร อาทิ บันทึกความเข้าใจ สัญญา สนธิสัญญา

สถาบันมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและสอดคล้องกับสิ่งที่นักทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันพยายามแสดงให้เห็นว่าสถาบันนั้นสามารถเอื้อให้เกิดและสนับสนุนความร่วมมือนั้นให้ดำเนินไปแม้ว่าจะอยู่ในสภาวะอนาธิปไตยก็ตาม²³ การแลกเปลี่ยนตอบแทน (reciprocity) และการรักษาชื่อเสียง (reputation) คือกลไกสำคัญที่สถาบันปรับใช้เพื่อให้รัฐปฏิบัติตามกฎกติกาและพันธกรณีต่างๆ²⁴ กล่าวคือ ในการแลกเปลี่ยนตอบแทน (reciprocity) นั้น หากรัฐตกลงมีความร่วมมือระหว่างกัน จะไม่มีปัญหาใดเกิดขึ้นหากรัฐปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกันไว้ แต่หากรัฐใดรัฐหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง รัฐคู่สัญญาก็สามารถที่จะลงโทษเพื่อเป็นการตอบแทนกับการกระทำด้านลบนั้น และเพื่อที่จะรักษาชื่อเสียง (reputation) รัฐจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และดำเนินภารกิจตามพันธกรณีนั้นๆเพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยงที่จะเสียชื่อเสียง²⁵ เมื่อปรับใช้แนวคิดดังกล่าวในการศึกษาพฤติกรรมของไทยและกัมพูชา ที่พยายามที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงในอนุสัญญาออกตาวา (Ottawa Convention) ในฐานะรัฐภาคีทั้งสองประเทศได้หันมาร่วมมือกันในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีทุ่นระเบิดเป็นจำนวนมากซึ่งทำให้รัฐทั้งสองไม่สามารถบรรลุเงื่อนไขในอนุสัญญาได้ และแม้ว่าจะมิได้มีการปฏิบัติการร่วมกัน แต่ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเพิ่มความร่วมมือในด้านการสำรวจต่างๆซึ่งถือเป็นการแลกเปลี่ยน “รางวัล” ระหว่างกัน และในขณะเดียวกัน ทั้งสองประเทศต่างตระหนักดีถึงความสำคัญของชื่อเสียงในเวทีระหว่างประเทศซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและการให้ความช่วยเหลือต่างๆจากมิตรประเทศ นอกจากนี้ ในฐานะรัฐภาคี ทั้งไทยและกัมพูชา จะต้องรายงานความคืบหน้าและยื่นคำร้องในการขยายเวลาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดไปที่ยังประธานคณะกรรมการอนุสัญญาออกตาวา ณ นครเจนีวา การจัดทำรายงานความคืบหน้านั้นสอดคล้องกับข้อความที่ว่า สถาบันระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการสังเกตพฤติกรรมของรัฐและให้ข้อมูล

²¹ Robert O. Keohane, "Twenty Years of Institutional Liberalism," *International Relations* 26, no. 2 (2012):136, <https://doi.org/10.1177/0047117812438451>.

²² Ibid., 129.

²³ Xinyuan Dai, "The Study of International Institutions," *International Institutions and National Policies*, (September 2009):19, doi:10.1017/CBO9780511491320.002.

²⁴ Ibid., 20

²⁵ Ibid., 21

เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพันธกรณีซึ่งถือเป็นการเอื้อให้กลไกแลกเปลี่ยนตอบแทนและการรักษาชื่อเสียงสามารถทำงานได้²⁶

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจึงเป็นตัวแสดงสถาบันภายในประเทศที่สำคัญในการทำให้ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขในอนุสัญญาได้อย่างสมบูรณ์ สถาบันภายในประเทศสามารถมีอิทธิพลต่อความเป็นไปได้และแนวทางของความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งหนึ่งในองค์ประกอบดังกล่าวคือโครงสร้างการบริหารงานด้วย²⁷ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยมีการจัดการโครงสร้างที่เหมาะสมและทำให้การบริหารจัดการและปฏิบัติการสะดวกขึ้นเห็นได้จากการจัดวางโครงสร้างการบริหารงานของรัฐบาลไทยที่มอบอำนาจให้กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นผู้กำกับดูแลอีกชั้น ทำให้อำนาจการบริหารและการขออนุมัติต่างๆ สิ้นลงเนื่องจากอยู่ภายในระดับกองทัพ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย และศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาประสานงานกันในด้านความร่วมมือในปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อให้สามารถเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายในเวลาที่กำหนดในอนุสัญญาออตตาวาและสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันที่อธิบายว่า รัฐจะจัดตั้งสถาบันนานาชาติเพื่อจัดการกับปัญหาที่มีร่วมกัน และสถาบันเหล่านี้ก็มีหน้าที่เป็นตัวกลางในการแบ่งปันข้อมูลและลดต้นทุนต่างๆ และในความหมายของคำว่า “สถาบัน” มิได้จำกัดไว้เพียงแค่องค์กรขนาดใหญ่ระดับนานาชาติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความตกลงในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ²⁸

1.5.2 ทฤษฎีระบอบ (Regime Theory)

Stephen D. Krasner อธิบายว่า ได้มีการให้คำนิยามว่า ระบอบระหว่างประเทศ (International Regime) คือ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน กฎหมาย และกระบวนการในการตัดสินใจรอบๆ จุดที่ความคาดหวังของตัวแสดงมาบรรจบกันในระดับปัญหาหนึ่ง²⁹ Krasner ได้กล่าวถึงการให้คำนิยามคำว่า ระบอบ ของ Joseph S. Nye และ Robert O. Keohane ซึ่งมีความหมายว่า กลุ่มของข้อตกลงที่จัดการควบคุมดูแลเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันได้แก่ “เครือข่ายของกฎหมาย บรรทัดฐานและกระบวนการที่ควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามระเบียบและควบคุมผลของการปฏิบัตินั้นๆ”³⁰

²⁶ Dai, “The Study of International Institutions,” 23.

²⁷ Ibid., 27.

²⁸ Robert Jackson and Georg Sørensen, *Introduction to International Relations : Theories and Approaches*, (Oxford : Oxford University Press, 2007), 47.

²⁹ Stephen D. Krasner, “Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables,” *International Organization* 36 (1982): 185, <https://www.jstor.org/stable/2706520>.

³⁰ Ibid., 186

ระบอบห้ามทุ่นระเบิดจึงถือเป็นระบอบระหว่างประเทศที่มีอนุสัญญาออกติดตามเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานที่ควบคุมพฤติกรรมตัวแสดงในระบบ เช่น รัฐภาคี รัฐที่ไม่ได้อยู่ในภาคีและองค์การระหว่างประเทศต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการกำจัดทุ่นระเบิดให้หมดไป นอกจากนี้ Krasner ยังอธิบายว่า จะต้องเข้าใจว่าระบอบเป็นสิ่งที่มากกว่าข้อตกลงชั่วคราวซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในอำนาจหรือผลประโยชน์³¹ ซึ่งสอดคล้องกับการคงอยู่ของระบอบห้ามทุ่นระเบิดที่มีอนุสัญญาออกติดตามเป็นกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่มีผลในการติดตามผลการปฏิบัติงานของรัฐภาคีได้จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้เมื่อปรับใช้ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ (Causal Variables) ของการพัฒนา ระบอบในการศึกษาการมีส่วนร่วมของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ในการปฏิบัติตามอนุสัญญาออกติดตาม ก็เห็นได้ชัดเจนว่า การปฏิบัติตามพันธกรณีของศูนย์ปฏิบัติการ ทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย มีส่วนช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบห้าม ทุ่นระเบิด ปัจจัยที่เป็นสาเหตุข้างต้น อันได้แก่ ผลประโยชน์ส่วนตนด้านอัตนิยม (Egoistic Self-Interest) อำนาจทางการเมือง บรรทัดฐานและหลักการ กิจวัตรและประเพณี และลำดับสุดท้าย ความรู้³² ล้วนเป็นสิ่งที่ตัวแสดงรัฐภาคีอย่างประเทศไทยมีและช่วยส่งเสริมการพัฒนาของระบอบห้าม ทุ่นระเบิด ยกตัวอย่างเช่น การที่ผลประโยชน์ส่วนตนด้านอัตนิยมสามารถทำให้รัฐบาลไทยเห็น ประโยชน์จากการก่อตั้งสถาบันอย่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติขึ้นเพื่อประสานงานความ ร่วมมือต่างๆและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบอบระหว่างประเทศนี้ เป็นต้น

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา เป็นตัวแสดงที่ปรากฏในความซับซ้อนของระบอบความร่วมมือระหว่างประเทศ (International Regime Complexity) อันเป็นผลจากการให้สัตยาบันในอนุสัญญาออกติดตาม ความ ร่วมมือระหว่างทั้งสองหน่วยงานเกิดขึ้นคู่ขนานไปกับการที่ทั้งสองประเทศพยายามให้ความร่วมมือใน การปฏิบัติตามเงื่อนไขในอนุสัญญาออกติดตามและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการ กองทัพไทยก็สามารถทำให้เกิดการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างทั้งสองหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้อง กับคำอธิบายว่า ความตกลงระหว่างประเทศเป็นเพียงแค่จุดเริ่มต้นเพื่อที่จะทำให้เกิดความตกลงอื่นๆ ตามมา หรือในบางครั้ง กลุ่มย่อยลงมาอาจต้องการความร่วมมือที่แตกต่างหรือลึกซึ้ง ดังนั้น จึงเกิด ความร่วมมืออื่นๆเพิ่มเติมอีก³³ซึ่งทำให้ระบบระหว่างประเทศซับซ้อนยิ่งขึ้น ความซับซ้อนของระบบ เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงด้วยกันเองและตัวแสดงกับสภาพแวดล้อม³⁴ และยังทำให้เกิด

³¹ Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," 186.

³² Ibid., 195

³³ Karen J. Alter, and Sophie Meunier, "The Politics of International Regime Complexity," *Perspectives on Politics* 7, no. 1 (2009): 14, <https://doi.org/10.1017/S1537592709090033>

³⁴ Ibid., 14

การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเล็กๆ³⁵ ดังนั้น ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย จึงต้องพยายามที่จะเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้เสร็จสิ้นตามที่ได้ให้สัตยาบันไว้ (ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม) และในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามไม่รุกร้าพื้นที่ชายแดนที่เป็นเขตอธิปไตยของกัมพูชามากเกินไปเพื่อรักษาความสัมพันธ์และความร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา (การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงในสภาพแวดล้อมกลุ่มขนาดเล็ก) อย่างไรก็ตาม ความซับซ้อนในระบอบระหว่างประเทศก็เป็นผลดีกับการปฏิบัติการกิจของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเนื่องจากสามารถลดความเสี่ยงที่ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาจะหลีกเลี่ยงไม่ทำตามข้อตกลง ตามที่ Christina Davis ได้ตั้งข้อสมมุติฐานไว้ว่า ความซับซ้อนในระบอบระหว่างประเทศทำให้ตัวแสดงตระหนักถึงความเสียหายด้านชื่อเสียงจากการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง³⁶

การที่รัฐที่เคยมีความขัดแย้งกันด้านพรมแดนอย่างไทยและกัมพูชาสร้างความร่วมมือกันในพื้นที่ชายแดนเพื่อความมั่นคงของรัฐและประชาชนในพื้นที่สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันที่ตั้งสมมุติฐานว่า รัฐพยายามที่จะสร้างผลประโยชน์ให้มากที่สุดผ่านความร่วมมือในสถานะที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน³⁷ ซึ่งการที่พื้นที่ชายแดนของทั้งสองประเทศปลอดภัยจากทุ่นระเบิดเป็นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและยังสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ทั้งสองประเทศในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญาที่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้ นอกจากทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันแล้ว ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีระบอบในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันเพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะสถาบันที่ปฏิบัติหน้าที่ในการธำรงระบอบห้ามทุ่นระเบิดไว้ด้วยการพยายามสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาเพื่อให้สามารถเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายในประเทศให้หมดไปตามอนุสัญญาออตตาวาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานของระบอบห้ามทุ่นระเบิดที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และในขณะเดียวกันก็มีปัจจัยด้านตัวแสดงอื่นๆภายในประเทศในระบอบห้ามทุ่นระเบิดนั้น และการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของตัวแสดงภายในประเทศอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลก็ทำให้เกิดความซับซ้อนในการดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะสถาบันเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา

1.6 ระเบียบวิธีวิจัย

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ โดยจะศึกษาผ่านรูปแบบข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

³⁵ Karen J. Alter and Sophie Meunier, "The Politics of International Regime Complexity," *Perspectives on Politics* 7: 18, <https://doi.org/doi:10.1017/S1537592709090033>.

³⁶ Ibid., 20.

³⁷ Baylis et al., *The Globalization of World Politics : An Introduction to International Relations*, 133.

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แลกเปลี่ยนและหนังสือราชการของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง รายงานการประชุม รายงานที่เป็นทางการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยน ข่าว สุนทรพจน์ของผู้นำ และการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลแบบกึ่งโครงสร้างและเชิงลึกเพื่อรวบรวมข้อมูลในการกิจการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ บทวิเคราะห์ บทความในวารสารวิชาการ บทความในหนังสือพิมพ์ การรายงานข่าวและข้อมูลจากสื่อออนไลน์

หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาบทบาทของ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ในการเสริมสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของประเทศไทยและกัมพูชา รวมถึงความท้าทายและอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นด้วยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบัน

1.7. โครงสร้างในการนำเสนอสารนิพนธ์

- บทที่ 1 : ที่มาและความสำคัญของปัญหา การทบทวนวรรณกรรมและกรอบการวิเคราะห์
- บทที่ 2 : ภูมิหลังของความร่วมมือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา
- บทที่ 3 : บทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการเสริมสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา
- บทที่ 4: อุปสรรคของความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของประเทศไทยและกัมพูชา
- บทที่ 5: บทสรุป

บทที่ 2 ภูมิหลังของความร่วมมือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา

การเข้าเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาออกโตวาทำให้ประเทศไทยและกัมพูชาจำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาออกโตวาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด รัฐบาลของทั้งสองประเทศเล็งเห็นความสำคัญของการก่อตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการบริหารจัดการและในด้านการปฏิบัติการโดยตรงเพื่อรับผิดชอบด้านการประสานงานทั้งกับหน่วยงานภายในและภายนอกประเทศ แม้ว่าสถาบันทั้งสองจะมีความแตกต่างกันในด้านโครงสร้างและขอบเขตความรับผิดชอบ แต่ทั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา ก็เป็นหน่วยงานสำคัญในการจัดการเรื่องการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ภายในประเทศและพื้นที่บริเวณชายแดน เนื่องจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาโดยศึกษาศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะตัวแสดงหลักที่พยายามเสริมสร้างความร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาเพื่อให้สามารถบรรลุพันธกรณีในอนุสัญญาออกโตวา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขออธิบายประวัติโครงสร้าง ภารกิจ รวมถึงภูมิหลังความร่วมมือของทั้งสองหน่วยงานเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจในประเด็นความร่วมมือที่สารนิพนธ์ฉบับนี้ต้องการที่จะนำเสนอ

2.1 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ (ศทช.) ได้รับการก่อตั้งภายใต้การกำกับดูแลของกองบัญชาการกองทัพไทยในห้วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2543 เนื่องจากการลงนามในอนุสัญญาออกโตวาเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2540 และการให้สัตยาบันต่อสหประชาชาติในวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 ทำให้พันธกรณีในอนุสัญญามีผลบังคับใช้ต่อประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีตั้งแต่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2542 รัฐบาลจึงได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมแห่งชาติ(National Mine Action Committee : NMAC) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และสั่งการให้กองบัญชาการกองทัพไทยจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติเพื่อเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติการกิจที่เกี่ยวข้องกับทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม³⁸ โดยทำงานประสานกับคณะอนุกรรมการของคณะกรรมการดำเนินงานทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมแห่งชาติ ได้แก่ คณะอนุกรรมการอำนวยการ

³⁸ "เนื้อหาประวัติการก่อตั้ง," ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ, updated 7 มีนาคม 2562, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-05-09-30-00>.

ติดตามผลงานและประเมินผล คณะอนุกรรมการด้านการกวาดล้างและเก็บกู้ทุ่นระเบิด คณะอนุกรรมการด้านช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากทุ่นระเบิด คณะอนุกรรมการด้านประสานงานกับต่างประเทศ³⁹

2.1.1 โครงสร้างการบังคับบัญชา

เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติการกิจในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้แล้วเสร็จตามพันธกรณี โครงสร้างของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติจึงประกอบไปด้วย ส่วนบัญชาการซึ่งรับผิดชอบในด้านงบประมาณและการเงิน ส่วนนโยบายและแผน ส่วนประสานการปฏิบัติและประเมินผล ส่วนกิจการพิเศษ ส่วนธุรการและสนับสนุนและห้องปฏิบัติการฐานข้อมูล นอกจากนั้นยังมีศูนย์ฝึกเพื่อให้ความรู้ อีก 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์ฝึกตรวจค้นและทำลายทุ่นระเบิด (จ.ราชบุรี) ศูนย์ฝึกแจ้งเตือนและให้ความรู้ (จ.ลพบุรี) และศูนย์ฝึกสุนัขตรวจค้นทุ่นระเบิด (จ.นครราชสีมา) และในฐานะศูนย์อำนวยการกลางในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเก็บกู้ทุ่นระเบิด ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติจึงมีหน้าที่กำกับดูแลหน่วยยุทธการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพบกและกองทัพเรือ ได้แก่

1. หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรมที่ 1 รับผิดชอบพื้นที่ จ.สระแก้ว
2. หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรมที่ 2 รับผิดชอบพื้นที่ จ.จันทบุรีและจ.ตราด
3. หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรมที่ 3 รับผิดชอบพื้นที่ จ.บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี
4. หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรมที่ 4 รับผิดชอบพื้นที่ จ.เลย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ น่าน พะเยา เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอนและตาก⁴⁰
5. หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้านมนุษยธรรม ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ตั้งขึ้นในปี 2559 และรับผิดชอบพื้นที่ในภาคใต้ ได้แก่ จ.ชุมพร และ จ.ยะลา⁴¹

³⁹ มาตรฐานการปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ, ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ (ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ), ก-1.

⁴⁰ Ibid.,11.

⁴¹ *Request for an extension of the deadline for completing the destruction of antipersonnel mines in mined areas in accordance with Article 5, paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction*, (AP Mine Ban Convention, 8 August 2017 2017), 38, https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/clearing-mined-areas/art5_extensions/countries/16MSP-Thailand-ext-request-FINAL-8_Sept_2560.pdf.

2.1.2 ภารกิจของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย รับผิดชอบด้านการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ว่าด้วยการดำเนินงานทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม รวมถึงการทบทวนแผนตามห้วงเวลา การดำเนินตามมาตรฐานการปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ (National Mine Action Standards : NMAS) และการทบทวนมาตรฐานตามห้วงเวลา การรับรองและกำกับดูแลองค์กรปฏิบัติทั้งปวงโดยศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานที่ได้รับอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาอนุมัติให้บริษัทธุรกิจเอกชนเข้ามาปฏิบัติงานด้านทุ่นระเบิดในประเทศไทยและจะต้องมีการจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยกับองค์กรปฏิบัติการทุ่นระเบิด

นอกจากนั้น ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยยังมีภารกิจการจัดลำดับความเร่งด่วนและการกำหนดกิจขององค์กรปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งหมด การประสานงานกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งหมดทั่วประเทศ การจัดการคุณภาพภายนอกหน่วยงานสำหรับกิจกรรมด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งหมด การดำเนินการประเมินผลหลังการกวาดล้างและการจัดการฐานข้อมูลการปฏิบัติการทุ่นระเบิด อนึ่ง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยยังสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลไทยในการทำสัญญาและข้อตกลงใดๆเกี่ยวกับกิจกรรมด้านทุ่นระเบิดภายในประเทศ โดยกระบวนการในการอนุมัติสัญญาดังกล่าวจะเป็นไปตามระเบียบมาตรฐานของรัฐบาลไทย⁴²

2.2 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา

เริ่มแรกนั้น ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาได้รับการก่อตั้งในระหว่างการดำเนินงานขององค์กรบริหารชั่วคราวแห่งสหประชาชาติในกัมพูชา (United Nations Transitional Authority in Cambodia : UNTAC) ในปีพ.ศ. 2535 เพื่อช่วยเหลือให้ผู้อพยพชาวกัมพูชาสามารถเดินทางกลับประเทศกัมพูชาได้ ต่อมาในปีพ.ศ. 2543 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาได้กลายเป็นองค์การมหาชนในประเทศเมื่อตระหนักได้ถึงทุ่นระเบิดและระเบิดที่ยังไม่ระเบิดที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศกัมพูชานั้นเป็นภัยคุกคามต่อการสร้างชาติและการพัฒนาประเทศ⁴³ แม้ว่าจะไม่ถือเป็นหน่วยงานราชการในสังกัดกองทัพกัมพูชา แต่ก็มีความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีกับกองทัพกัมพูชาโดยในปี

⁴²Request for an extension of the deadline for completing the destruction of antipersonnel mines in mined areas in accordance with Article 5, paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction, 9-10.

⁴³ "About CMAC," <https://cmac.gov.kh/en/article/about-cmac.html>.

2561-2563 กองทัพกัมพูชาได้ดำเนินการที่จะรวมให้ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาเข้ากับกรอบการทำงานของกองทัพกัมพูชาและให้สวัสดิการและยศทางทหารแก่เจ้าหน้าที่เมื่อเกษียณอายุราชการ⁴⁴ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาจึงเป็นหน่วยงานพลเรือนที่ปฏิบัติการกิจเก็บกู้ทุ่นระเบิดในกัมพูชาและพัฒนาโปรแกรมต่างๆ อาทิ โปรแกรมการสร้างความตระหนักรู้ต่อพื้นที่ทุ่นระเบิด ข้อมูลพื้นที่ทุ่นระเบิด การเก็บกู้ทุ่นระเบิดและสรรพาวุธระเบิดที่ยังไม่ระเบิด รวมทั้งการฝึกอบรมในด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดและการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เสี่ยงเกี่ยวกับทุ่นระเบิด และยังมีภารกิจและพัฒนาต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานเก็บกู้ทุ่นระเบิดต่างๆในประเทศ อาทิ องค์การความช่วยเหลือแห่งประชาชนชาวนอร์เวย์ (NPA) Halo Trust เป็นต้น⁴⁵

2.2.1 โครงสร้างขององค์กร

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา มีศูนย์บัญชาการใหญ่ที่กรุงพนมเปญ โครงสร้างของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา แบ่งออกเป็น ฝ่ายบริหารซึ่งทำหน้าที่หลักในกิจกรรมการเก็บกู้ทุ่นระเบิดโดยมีผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาเป็นหัวหน้าผู้ควบคุมดูแล และมีหน่วยงานย่อย 3 แผนก ได้แก่ แผนกแผนและยุทธการ แผนกสนับสนุนและทรัพยากรบุคคล และแผนกการเงิน เช่นเดียวกับกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมแห่งชาติ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาปกครอง (Governing Council) และ องค์การปฏิบัติการทุ่นระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัยแห่งกัมพูชา (Cambodian Mine Action and Victim Assistance Authority : CMAA) โดย สภาปกครองจะดูแลกิจกรรมของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาและออกคำสั่งต่างๆเพื่อให้การปฏิบัติสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและรับผิดชอบในด้านการจัดสรรงบประมาณให้กับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา การวางแผนการปฏิบัติงาน โครงการต่างๆ การตรวจสอบบัญชี และรายงานต่างๆ รวมถึงโครงสร้างของหน่วยงานและอนุมัตินโยบายต่างๆในองค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานระดับประเทศที่สร้างขึ้นโดยองค์การปฏิบัติการทุ่นระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัยแห่งกัมพูชาซึ่งรับผิดชอบในเรื่อง การวางแผนและแจกจ่ายงาน การตรวจสอบคุณภาพภายนอก การ

⁴⁴ "Retired CMAC officers set to receive RCAF benefits," Phnompenh Post (Online newspaper), Phnompenh Post, 2020, accessed 20 April, 2021, <https://www.phnompenhpost.com/national/retired-cmac-officers-set-receive-rcaf-benefits>.; "CMAC to get pensions in framework of RCAF," The Phnom Penh Post, updated 21 March 2018, 2018, accessed 30 April, 2021, <https://www.phnompenhpost.com/national/cmac-get-pensions-framework-rcaf>.

⁴⁵ "About CMAC."

สนับสนุนและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจในระดับชาติ (เช่นการเป็นผู้แทนของรัฐบาลในการทำ ความตกลงต่างๆ)⁴⁶

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา มีศูนย์บัญชาการใหญ่ที่กรุงพนมเปญ และมีศูนย์ฝึกอบรม อยู่ที่จังหวัด กัมปงชนัง (Kampong Chhnang) และกำกับดูแลหน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิด จำนวน 6 หน่วย ได้แก่

1. หน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ 1 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด Banteay Meanchey
2. หน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ 2 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด Battambang และ Pursat
3. หน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ 3 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด Pailin Province
4. หน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ 4 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด Siem Reap และ Kampong Thom
5. หน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ 5 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด Kampong Cham, Tboung Khmom, Svay Rieng, Prey Veng, Kratie, Steung Treng, Mondul Kiri และ Rattanak Kiri
6. หน่วยปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ 6 รับผิดชอบพื้นที่จังหวัด Preah Vihear และ Oddar Meanchey ⁴⁷

2.2.2 ภารกิจของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชากำหนดค่านิยมขององค์กรไว้จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ความปลอดภัย การใช้ต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ความซื่อสัตย์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และข้อ สุดท้าย เทคโนโลยีและความเชี่ยวชาญที่เหมาะสม ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา มีภารกิจหลัก คือ 1) การกวาดล้างทุ่นระเบิดและสรรพาวุธที่ยังไม่ระเบิด 2) การจัดการข้อมูล การสำรวจและการ จัดทำป้ายบอกตำแหน่งของพื้นที่ทุ่นระเบิด

3) การให้ความรู้ในเรื่องความเสี่ยงที่เกิดจากทุ่นระเบิดและการลดความเสี่ยงที่เกิดจากทุ่นระเบิด 4) การฝึกอบรม การทำวิจัยและการพัฒนาของปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิด

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชามีพันธกิจสำคัญในหลายประเด็น อาทิ การเสริมสร้างการ ติดต่อกับพันธมิตรด้านการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดและหน่วยงานด้านการพัฒนาทั้งในประเทศ กัมพูชาและกับหน่วยงานด้านการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระดับนานาชาติ การพัฒนาและรักษาไว้ ซึ่งนโยบาย กระบวนการ และแนวทางการปฏิบัติงานที่เหมาะสม การเข้าใจและการปฏิบัติตามข้อ

⁴⁶ "About CMAC."

⁴⁷CMAC Annual Demining Achievement Report, January – December 2018, (Cambodian Mine Action Center), https://cmac.gov.kh/media-file/CMAC_Annual_Achievement_Report_2018%E2%80%8B.pdf.

เรียกร้องของผู้บริจาค หุ้นส่วน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญซึ่งช่วยเหลือและร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาเพื่อให้ภารกิจของศูนย์ฯสำเร็จ และการเผยแพร่การประเมินผลการปฏิบัติงานในทุกๆกิจกรรมและใช้การประเมินนั้นๆเป็นพื้นฐานในการพัฒนาต่อไป⁴⁸

จากการศึกษาถึงประวัติและโครงสร้างการบริหารจัดการ ขอบเขตความรับผิดชอบ ภารกิจของทั้งสองหน่วยงานและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานระหว่างประเทศในการจัดการแก้ไขปัญหาทุ่นระเบิด สรุปได้ว่า แม้ว่าทั้งสองหน่วยงานจะมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย เป็นหน่วยงานในสังกัดของกองบัญชาการกองทัพไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการทหาร และภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมแห่งชาติ ในขณะที่ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา มิได้เป็นหน่วยขึ้นตรงกับกองทัพกัมพูชาแต่เป็นหน่วยงานพลเรือนภายใต้การกำกับดูแลของ สภากงกรอง (Governing Council) และ องค์การปฏิบัติการทุ่นระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัยแห่งกัมพูชา (Cambodian Mine Action and Victim Assistance Authority : CMAA) อย่างไรก็ตาม ทั้งสองหน่วยงานก็รับผิดชอบด้านปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิด การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากทุ่นระเบิด รวมถึงการให้ความรู้กับชาวบ้านในพื้นที่เสี่ยงอันตรายจากทุ่นระเบิดเหมือนกัน ดังนั้น ทั้งสองหน่วยงานจึงสามารถหารือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งในรูปแบบความร่วมมือแบบทวิภาคีและพหุภาคีซึ่งอยู่ภายใต้กรอบการประชุมของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดอาเซียน (ASEAN Regional Mine Action Center : ARMAC) กรอบการฝึกซ้อม/ผสม Cobra Gold และนอกจากนั้น ยังรายงานผลการปฏิบัติงานให้กับองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญา อาทิต Mine Action Review, Geneva International Centre for Humanitarian Demining และ International Campaign to Ban Landmines เพื่อให้นานาชาติได้เห็นความก้าวหน้าในการกวาดล้างทุ่นระเบิด การปฏิบัติการกิจของทั้งสองหน่วยงานได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศอื่นๆที่เล็งเห็นความสำคัญของการกำจัดทุ่นระเบิดและการให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่เสี่ยงอันตรายจากทุ่นระเบิด ดังนั้น ความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างทั้งสองหน่วยงานจึงได้รับการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศเช่นกัน แม้ว่าความร่วมมือดังกล่าวจะยังไม่ไปถึงระดับการปฏิบัติการเก็บกู้ร่วมกันแต่เป็นการลงนามในบันทึกการหารือและสำรวจพื้นที่โครงการนำร่องด้านความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา ในวันที่ 2 มีนาคม 2564 โดย พล.ท.สิทธิพล นิมนวล ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติฯ และ ฯพณฯ Heng Ratana ผู้อำนวยการศูนย์

⁴⁸ "About CMAA."

ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาเป็นผู้ลงนาม⁴⁹ ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างทั้งสองหน่วยงานในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้หมดไปภายในห้วงเวลาที่ได้ขอขยายเวลาไว้ซึ่งก็คือปี พ.ศ. 2566 (ประเทศไทย) และ พ.ศ.2568 (กัมพูชา)

2.3. ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยกับอนุสัญญาออกตาวา

ทุ่นระเบิดสังหารบุคคลเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทั้งในด้านมนุษยธรรมและเศรษฐกิจ การมีอยู่ทุ่นระเบิดสังหารบุคคลซึ่งเป็นผลพวงจากความขัดแย้งในอดีตในพื้นที่ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากที่ไม่มีขีดความสามารถที่ก้าวหน้าเพียงพอที่จะกำจัดทุ่นระเบิดให้หมดไปส่งผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนในพื้นที่และโอกาสในการใช้พื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การตระหนักถึงผลกระทบและความเสียหายนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมอันมีจุดประสงค์ที่จะจัดการกับทุ่นระเบิด ดูแลผู้เคราะห์ร้ายจากทุ่นระเบิด และระงับผลกระทบของทุ่นระเบิดในพื้นที่ชุมชนชนบทในประเทศกำลังพัฒนาโดยเริ่มต้นจากการรวมตัวขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เพื่อจัดตั้งองค์กร International Campaign to Ban Landmines (ICBL) ซึ่งร่วมมือกับภาครัฐในการจัดการรัฐภาคีและร่างอนุสัญญาออกตาวา ณ กรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์และนำไปสู่การลงนามโดยรัฐภาคี ณ กรุงออตโตวา ประเทศแคนาดา⁵⁰ อนุสัญญาออกตาวามีกลไกในการยืนยันการปฏิบัติตามของรัฐภาคี ดังนั้น รัฐภาคีจึงต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ ดำเนินคดีและลงโทษผู้ที่เกี่ยวข้องกับการที่อนุสัญญาสั่งห้าม ส่งรายงานประจำปีเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐภาคีตามอนุสัญญาให้กับเลขาธิการสหประชาชาติและทำงานร่วมกับรัฐภาคีอื่นๆ เพื่อเอื้อให้เกิดการปฏิบัติตามอนุสัญญา รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการกิจการค้นหาความจริงเพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นการปฏิบัติตาม⁵¹ นับตั้งแต่การลงนามในอนุสัญญาออกตาวาเป็นต้นมา องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาลต่างๆ ได้ร่วมมือกันโดยใช้อุสัญญาเป็นกรอบการทำงานในการจัดการประชุมรัฐภาคีทุกๆปี⁵² ซึ่งเป็นพื้นที่ในการรายงานผลการปฏิบัติงานและเป็น

⁴⁹ "ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ ศูนย์บัญชาการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย(TMAC) และ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชา(CMAC)," ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย, updated 2 มีนาคม 2563, 2020, accessed 11 พฤษภาคม, 2564, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/377-cobra2020-vip-day>.

⁵⁰ Bob Eaton, "Crisis, Containment and Development: The Role of the Landmine Impact Survey," *Third World Quarterly* 24: 910-12. <https://www.jstor.org/stable/3993649>.

⁵¹ "Overview of the Convention on the prohibition of anti-personnel mines," International Committee of the Red Cross, updated 15 August 2007, accessed 3 June 2021, <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/legal-fact-sheet/landmines-factsheet-150807.htm>.

⁵² Eaton, "Crisis, Containment and Development: The Role of the Landmine Impact Survey," 913.

กลไกที่เอื้อให้สามารถตรวจสอบและสังเกตการณ์ความก้าวหน้าในการดำเนินการตามอนุสัญญาของ
รัฐภาคีได้

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นผู้จัดทำหนังสือขอขยาย
ระยะเวลาซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดที่ยังคงเหลือ ความท้าทาย อุปสรรคและ
แผนการในการดำเนินการเพื่อให้ประเทศกลายเป็นพื้นที่ปลอดทุ่นระเบิดภายในปี 2566⁵³ และเป็น
หน่วยงานหลักในการบริหารจัดการและประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรและหน่วยงาน
ภายนอก รวมถึงจัดทำรายงานให้กับองค์กรสากลรณรงค์เพื่อยุติทุ่นระเบิด (international
Campaign to Ban Landmines : ICBL) เพื่อลงเอยในรายงาน Clearing the Mines และจัดทำ
รายงานต่อคณะกรรมการอนุสัญญาออตตาวาเพื่อแจ้งให้ทราบถึงความคืบหน้าในการปฏิบัติการเก็บกู้
ระเบิดของประเทศไทย การช่วยเหลือเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายและการให้ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงจากทุ่น
ระเบิด การเข้าร่วมการประชุมรัฐภาคีและจัดทำรายงานต่างๆเปิดโอกาสให้ประเทศไทยได้แถลง
ความก้าวหน้าตามแผนการดำเนินงานและแสดงเจตนารมณ์ในการปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญา
ฯให้สำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดด้วยการปฏิบัติการต่างๆ อาทิ การสำรวจพื้นที่อันตรายต้อง
สงสัย (Suspected Hazardous Area : SHA) เพื่อยืนยันว่าเป็นพื้นที่อันตรายที่ได้รับการยืนยัน
(Confirmed Hazardous Area : CHA) ซึ่งจะต้องทำการเก็บกู้ทุ่นระเบิดต่อไป แต่หากมิได้มีทุ่น
ระเบิดก็จะปรับให้เป็นพื้นที่ที่ถูกยกเลิก (Cancelled Area) การปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่
ยืนยัน การทำลายทุ่นระเบิด และที่สำคัญอย่างยิ่ง การพยายามสร้างความร่วมมือกับองค์กรพัฒนา
เอกชนในประเทศและต่างประเทศและหน่วยงานเก็บกู้ทุ่นระเบิดของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อจัดการกับ
ทุ่นระเบิดภายในพื้นที่ชายแดน

นอกจากการประชุมรัฐภาคีแล้ว กลไกที่สำคัญในการติดตามการดำเนินการของรัฐภาคีคือ
การประชุมทบทวน (Review Conference) พันธกรณีข้อที่ 12 กำหนดให้จัดการประชุมทบทวน
โดยเลขาธิการสหประชาชาติภายใน 5 ปี หลังจากการบังคับใช้อนุสัญญาซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อทบทวน
การดำเนินการและสถานะของอนุสัญญา พิจารณาความต้องการและช่วงเวลาระหว่างการประชุมรัฐ
ภาคี ตัดสินใจเกี่ยวกับคำขอและการเสนอของรัฐภาคีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีข้อที่ 5 และใน
กรณีที่เป็น รับรองมติสรุปที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามอนุสัญญา⁵⁴ การประชุมทบทวนจะตั้ง

⁵³ Request for an extension of the deadline for completing the destruction of antipersonnel mines in mined areas in accordance with Article 5, paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction.

⁵⁴ "About the Cartagena Summit I Overview," accessed 15 May, 2021, <https://www.cartagenasummit.org/about-the-cartagena-summit/overview/>.

ชื่อตามเมืองที่จัดและจัดทำเว็บไซต์เพื่อรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ แถลงการณ์และการรายงานผลของรัฐภาคี แถลงการณ์การประชุม รายงานการประชุม แผนการดำเนินการ (Action Plan) หรือรายงานในประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาและการประชุมของรัฐภาคี การประชุมทบทวนครั้งแรกจัดขึ้นที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา ในวันที่ 29 พฤศจิกายน - 3 ธันวาคม 2547 ครั้งที่ 2 จัดขึ้นที่กรุงการ์ตาเฮนา ประเทศโคลอมเบีย ในวันที่ 29 พฤศจิกายน - 4 ธันวาคม 2552 ครั้งที่ 3 จัดขึ้นที่กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ในวันที่ 23-27 มิถุนายน 2557 และครั้งที่ 4 จัดขึ้นที่กรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์ ในวันที่ 25-29 พฤศจิกายน 2562⁵⁵ และก่อนการประชุมทบทวนในแต่ละครั้ง ก็จะมีการจัดการประชุมเพื่อเตรียมการ (Preparatory Meetings) และมีผู้เข้าร่วมการประชุมเป็นรัฐภาคี และมีประเทศที่มีใช้รัฐภาคี องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ อาทิ สหประชาชาติ ศูนย์เก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมระหว่างประเทศแห่งนครเจนีวา (Geneva International Centre for Humanitarian Demining : GICHD) องค์กรสากลรณรงค์เพื่อยุติกับระเบิด (international Campaign to Ban Landmines : ICBL) คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross : ICRC) เป็นต้น การจัดประชุมทบทวนเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แทนประเทศต่างๆเข้าร่วมหารือและรายงานผลการปฏิบัติงานต่างๆ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเข้าร่วมการประชุมทบทวนครั้งที่ 4 หรือ การประชุมออสโล และได้รายงานผลการปฏิบัติงานและการประชุมยังเปิดโอกาสให้ผู้แทนการประชุมได้มีปฏิสัมพันธ์และพูดคุยกัน⁵⁶

ตามแผนการปฏิบัติงานคาตากานาจากการประชุมทบทวนคาตากานา รัฐภาคีที่ได้รับการอนุมัติให้ขยายเวลาในการดำเนินการตามพันธกรณีที่ 5 (การเก็บกู้และทำลายทุ่นระเบิดภายในประเทศ) จะต้องรายงานความคืบหน้าในที่ประชุมรัฐภาคีและที่ประชุมคณะกรรมการถาวร (ซึ่งถูกแทนที่ด้วยคณะกรรมการตามพันธกรณีในเวลาต่อมา) ในการประชุมคณะกรรมการถาวรด้านการกวาดล้างทุ่นระเบิด การให้ความรู้เรื่องความเสี่ยงจากทุ่นระเบิดและเทคโนโลยีทุ่นระเบิด พ.ศ. 2554 ประเทศไทยซึ่งได้รับอนุมัติให้ขยายระยะเวลาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดออกไปในครั้งที่ 1 ได้

⁵⁵ "Review Conferences," accessed 15 May, 2021, <https://www.apminebanconvention.org/review-conferences/>.

⁵⁶ "During Nov 25-29, 2019, Lt. Gen. Sittipol Nimnuan, Director- General of Thailand Mine Action Center (TMAC), Joint Operation Command, accompanied by Thai delegates, attended the fourth review conference of the Ottawa Convention on the Prohibition of the Use, Production, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-personnel Mines in Oslo-Norway," updated 30 November 2019, 2019, accessed 16 May 2021, <http://tmac.rtaf.mi.th/tmac/index.php/en/274-during-nov-25-29-2019-lt-gen-sittipol-nimnuan-director-general-of-thailand-mine-action-center-tmac-joint-operation-command-accompanied-by-thai-delegates-attended-the-fourth-review-conference-of-the-ottawa-convention-on-the-prohibition-of-the-use-stockpiling-production-and-transfer-of-anti-personnel-mines-in-oslo-norway>.

รายงานเกี่ยวกับความคืบหน้าในการดำเนินการด้วยการใช้เทคโนโลยีต่างๆและผลของการปลดปล่อยพื้นที่ และระบุว่า ความท้าทายจากการปักปันเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้านที่ยังไม่เสร็จสิ้นอาจจะทำให้การเก็บกู้ทุ่นระเบิดล่าช้าซึ่งประเด็นดังกล่าวเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับประเด็นด้านชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา ทั้งสองประเทศปฏิบัติตามคำสั่งของศาลโลกและจัดการประชุมคณะทำงานร่วมซึ่งผลของการประชุมระบุให้ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่เขตปลอดทหาร

หลังจากได้รับการอนุมัติให้ขยายระยะเวลาในการเก็บกู้และทำลายทุ่นระเบิดเป็นครั้งที่สอง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยรายงานไว้ในแผนการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมในระยะเวลา 5 ปี (1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561-31 ตุลาคม 2566) ว่า แผนการปฏิบัติงานในระยะแรกคือการใช้การสำรวจอย่างไม่ใช่เทคนิคเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับพารามิเตอร์ของพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดและระบุพื้นที่ปนเปื้อนที่ยังคงไม่สามารถเข้าถึงได้เนื่องจากยังอยู่ในระหว่างการปักปันเขตแดนและการหารือ และเพื่อให้แผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการด้านชายแดนสำเร็จ จะต้องใช้กลไกความร่วมมือในทุกระดับเพื่อสร้างความเข้าใจที่เหมาะสมเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถเก็บกู้ทุ่นระเบิดได้ต่อไปและเพื่อสร้างความร่วมมือในด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมตามแนวชายแดนซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประชาชน⁵⁷ ประเทศไทยตระหนักถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความร่วมมือกับมิตรประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้สามารถเข้าถึงพื้นที่ชายแดนได้ ประกอบกับมียุทธศาสตร์ในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านกลไกการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทยทั่วไป (GBC) คณะกรรมการชายแดนร่วม (JBC) และคณะกรรมการส่วนภูมิภาค (RBC) ซึ่งเป็นการสร้างความร่วมมือในทุกระดับ ในการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไประหว่างไทยกับกัมพูชา ก็จะมีการหารือในด้านการสร้างความมั่นคงและความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ พื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดถือเป็นอุปสรรคและอันตรายในการใช้ชีวิตของชาวบ้านจึงได้รับความสนใจและมีการหารือในด้านความร่วมมืออยู่เสมอ

เนื่องจากตระหนักถึงความซับซ้อนในการเข้าถึงพื้นที่ชายแดนที่ยังไม่มีการปักปันเขตแดน ดังนั้น ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กองบัญชาการกองทัพไทย จึงเร่งเก็บกู้พื้นที่ภายในประเทศในระหว่างรอการดำเนินการด้านชายแดนและในขณะเดียวกันก็พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับศูนย์

⁵⁷ Five-Year Humanitarian Mine Action Plan 1 Nov 2018 – 31 Oct 2023, Thailand Mine Action Center (AP Mine Ban Convention), https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/clearing-mined-areas/Thailand_updated_work_plan_2019-2023.pdf.

ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาเพื่อให้เกิดความไว้วางใจและความเข้าใจระหว่างกัน อีกทั้งยังสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านอื่น ๆ ที่มีได้เกี่ยวข้องกับการเก็บกู้ทุ่นระเบิดอีกด้วย อาทิ ผู้แทนศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย NPA และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของเขตคอมมิวนิสต์ จ.อุบลราชธานี ได้เดินทางเยือนศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาซึ่งประเทศไทยได้บริจาคหาเทียมให้แก่หน่วยงานช่วยเหลือเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาและหารือเกี่ยวกับแนวทางการสนับสนุนงานช่วยเหลือเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายระหว่างทั้งสองประเทศ และต่อมา ผู้แทนศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาก็ได้เดินทางเยือนเขตคอมมิวนิสต์เพื่อรับฟังการบรรยายสรุปเกี่ยวกับการทำหาเทียมอย่างประหยัด⁵⁸ นอกจากนี้ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ยังสนับสนุนการให้ความรู้ในด้านการเกษตร อาทิ เกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกพืชหมุนเวียนระหว่างการเดินทางเยือนประเทศไทย เนื่องจากศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย เป็นหน่วยงานขึ้นตรงกับกองทัพไทยจึงสามารถประสานงานให้กำลังพลของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กัมพูชาสามารถดูงานที่หน่วยทหารและเข้าเยี่ยมชมค่านับผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกองทัพไทยซึ่งทำให้เกิดความคุ้นเคยและสายสัมพันธ์ที่ดี ในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2559 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กองบัญชาการกองทัพไทย ได้พา ฯพณฯ Heng Ratana ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาและเจ้าหน้าที่ เข้าศึกษาดูงานที่ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาพอใจกับการเยี่ยมชมและประสงค์ที่จะจัดกำลังพลของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาเข้าร่วมคณะศึกษาดูงานทุกปีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา⁵⁹ การศึกษาดูงานดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางในการปรับใช้เกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อพัฒนาและใช้ประโยชน์พื้นที่ภายหลังการเก็บกู้ทุ่นระเบิดสำเร็จ⁶⁰ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานประเทศเพื่อนบ้านและยังทำให้เจ้าหน้าที่ทั้งสองหน่วยงานได้รู้จักและสร้างความคุ้นเคยระหว่างกันอีกด้วยซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจกันระหว่างกองทัพและเป็นพื้นฐานในการขยายความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

นอกจากนั้น ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีผ่านการแลกเปลี่ยนการเยือน การแลกเปลี่ยนความรู้และ

⁵⁸ Request for an extension of the deadline for completing the destruction of antipersonnel mines in mined areas in accordance with Article 5, paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction, 15.

⁵⁹ สัมภาษณ์ ร.ท.หญิง วิทิศา ขุนจำนวน นายทหารประจำแผนกกิจการพลเรือน กองกิจการพลเรือนและประชาสัมพันธ์ สำนักปฏิบัติการ ศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคง

⁶⁰ สัมภาษณ์ ร.อ.โชติบุรณ์ อนุกุลวณิชช์ นายทหารแปลเอกสาร ส่วนกิจการพิเศษ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ

ประสบการณ์ รวมไปถึงการพูดคุยหารือในประเด็นด้านทูนระเบิดในการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย-กัมพูชาอย่างสม่ำเสมอและยังมีการหารือในด้านการปฏิบัติการเก็บกู้ทูนระเบิดร่วมกัน ตั้งแต่การประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 6 ระหว่างวันที่ 27-28 เมษายน พ.ศ. 2552 ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบที่จะส่งเสริมให้ศูนย์ปฏิบัติการทูนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย และองค์การปฏิบัติการทูนระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัยแห่งกัมพูชา (CMAA) ร่วมมือกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการวางแผนและเทคนิคการปฏิบัติในการกำหนดพื้นที่เร่งด่วนของการเก็บกู้ทูนระเบิดภายใต้กรอบของคณะกรรมการวิชาการเขตแดนร่วม (JBC)⁶¹ และในการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-กัมพูชาครั้งที่ 7 ที่ประชุมมีมติที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้ศูนย์ปฏิบัติการทูนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและองค์การปฏิบัติการทูนระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัยแห่งชาติกัมพูชา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้งสองประเทศหารือเกี่ยวกับมาตรการในการเก็บกู้ กวาดล้างทูนระเบิดร่วมกัน⁶² ภายใต้กรอบการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปและการดำเนินงานของคณะกรรมการวิชาการเขตแดนร่วมที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทูนระเบิดระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทูนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพและศูนย์ปฏิบัติการทูนระเบิด กัมพูชา เริ่มเกิดขึ้นและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าจะยังคงเผชิญความท้าทายด้านพื้นที่ทับซ้อนและการปักปันเขตแดนที่ยังคงไม่เสร็จสิ้น แต่การพัฒนาความร่วมมือและความสัมพันธ์ของทั้งสองหน่วยงานจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติการเก็บกู้และทำลายทูนระเบิดให้สำเร็จตามพันธกรณีซึ่งประเทศไทยและกัมพูชาได้ให้สัตยาบันไว้ในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญา

ออกตาวา

⁶¹ เอกสารประกอบการพิจารณา : ร่างบันทึกการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชา, สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 21 เมษายน 2552 2552), 11,

<https://edoc.parliament.go.th/getfile.aspx?id=611028&file=%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%+%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%B9%E0%B8%8A%E0%B8%B2+2552.pdf&download=1>

⁶² เอกสารประกอบการพิจารณา : บันทึกการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 7, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มีนาคม 2554 2554), <http://edoc.parliament.go.th/Result.aspx?docid=611004&detailid=862898>.

บทที่ 3 บทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการเสริมสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา

ความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการอนุสัญญาออกตาวาและองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐต่างๆ ในการรณรงค์และเผยแพร่ความรุนแรงของอันตรายจากทุ่นระเบิดทำให้เกิดการระดมทรัพยากรและการกำจัดทุ่นระเบิดด้วยการสร้างมาตรฐานและก่อตั้งสถาบันระดับประเทศให้สามารถจัดการและรับมือกับความท้าทายจากทุ่นระเบิด⁶³ ซึ่งเห็นได้จากการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดในประเทศต่างๆ เพื่อให้ช่วยต่อการดำเนินการ ประสานงานและรายงานผล เช่นเดียวกัน รัฐบาลไทยจัดตั้งศูนย์ทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเพื่อเป็นสถาบันภายในประเทศที่ทำหน้าที่วางแผนจัดการและระดมสรรพกำลังในปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิด ซึ่งครอบคลุมทั้งในด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้ความช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากทุ่นระเบิดและให้ความรู้กับชาวบ้านในเขตพื้นที่เสี่ยง เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีให้ครบทุกข้อโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันธกรณีข้อที่ 5 ว่าด้วยการทำลายทุ่นระเบิดในประเทศภายใน 10 ปี แต่หากรัฐภาคีไม่สามารถที่จะทำลายทุ่นระเบิดได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด สามารถยื่นหนังสือเพื่อขยายระยะเวลาได้ ดังนั้น ประเทศไทยจึงยื่นหนังสือขอขยายระยะเวลาเป็นจำนวน 2 ครั้งและได้รับการอนุมัติให้ขยายระยะเวลาในการเก็บกู้และทำลายทุ่นระเบิดภายในประเทศให้หมดไปตามพันธกรณีข้อที่ 5 ภายในปี 2566⁶⁴ ในบทนี้จะศึกษาบทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะสถาบันหลักที่ได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมของประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐภาคีอนุสัญญาออกตาวาและเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศกัมพูชาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนที่ยังไม่ได้รับการปักปันเขตแดนเพื่อให้สามารถบรรลุพันธกรณีข้อที่ 5 ว่าด้วยการเก็บกู้และทำลายทุ่นระเบิดภายในประเทศโดยใช้ทฤษฎีระบอบในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันในการวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวแสดงที่เป็นสถาบันอย่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการดำรงระบอบห้ามทุ่นระเบิด

การสร้างความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างประเทศไทยและกัมพูชามีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากมีตัวแสดงที่เกี่ยวข้องมากมายที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบเกี่ยวกับพื้นที่ชายแดน อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กองกำลังทางทหารประจำภูมิภาคของ

⁶³ Eaton, "Crisis, Containment and Development: The Role of the Landmine Impact Survey," 912.

⁶⁴ พลอากาศตรี ธนกร ทรศคนนท์, การปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร,

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-

2561/PDF/8414p/8414%0%0%B8%9E%0%0%B8%A5%0%0%B8%AD%0%0%B8%B2%0%0%B8%81%0%0%B8%B2%0%0%B8%A8%0%0%B8%95%0%0%B8%A3%0%0%B8%B5%0%0%B8%98%20%0%0%B8%99%0%0%B8%81%0%0%B8%A3%0%0%B8%97%0%0%B8%A3%0%0%B8%A3%0%0%B8%A8%0%0%B8%99%0%0%B8%97%0%0%B9%8C.pdf.

ทั้งสองประเทศ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติกองบัญชาการกองทัพไทย และศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา ถือเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักซึ่งรับผิดชอบภารกิจการเก็บกู้ทุ่นระเบิดและทำให้พื้นที่ต่างๆปลอดภัย อีกทั้ง ยังได้รับมอบหมายจากการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ครั้งที่ 13 ให้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนของทั้งสองประเทศ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจึงแสวงหาประโยชน์จากมติที่ประชุมเพื่อสร้างความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดให้เป็นรูปธรรมโดยเร็วที่สุดเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อภารกิจการเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายในประเทศให้หมดไปตามที่ได้ให้สัตยาบันไว้ในอนุสัญญาออตตาวา ดังนั้น การปรับใช้ทฤษฎีระบอบในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันจึงเหมาะสมที่จะใช้อธิบายกลไกของอนุสัญญาออตตาวาสังหารส่วนบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติงานและเป้าหมายของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยที่พยายามเร่งสร้างความร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา และอธิบายพฤติกรรมและการดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการสร้างความร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา

3.1 การปฏิบัติตามกลไกการดำเนินการตามพันธกรณีข้อที่ 5 ของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในฐานะตัวแสดงในระบอบห้ามทุ่นระเบิด

ในช่วงสงครามเย็น มีการก่อตั้งสถาบันระหว่างประเทศขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อสนับสนุนความร่วมมือซึ่งจะสร้างอิทธิพลให้กับการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ของสหรัฐฯและโซเวียต ดังนั้น จึงไม่มีกระบวนการทางกฎหมายเกิดขึ้นในสถาบันและความร่วมมือเหล่านั้น ในช่วงเวลานั้น ความร่วมมือเกิดขึ้นจากพื้นฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกันและการตอบแทนซึ่งกันและกันโดยไม่มีกระบวนการทางกฎหมายมากนัก รูปแบบการก่อตั้งสถาบันนี้ได้พัฒนาไปสู่ระบอบระหว่างประเทศที่เข้มแข็งขึ้นจากการตั้งหลักการ บรรทัดฐานและกฎหมายที่ใช้สำหรับดูแลความสัมพันธ์⁶⁵ ดังนั้นการให้อำนาจทางกฎหมาย(Legalization) จึงเป็นหนึ่งในคุณสมบัติของสถาบันโดยกฎที่ออกโดยสถาบันที่ได้รับการรับรองทางกฎหมายจะถูกตั้งและสามารถบังคับใช้ได้ และแม้ว่าในบางครั้ง การให้อำนาจทางกฎหมายจะไม่สามารถทำได้อย่างเป็นทางการ แต่การมุ่งเน้นที่จะสร้างอำนาจทางกฎหมายก็สามารถทำให้เกิด “กฎหมายอย่างอ่อน” (Soft Law) ซึ่งจะช่วยลดความไม่แน่นอนและเอื้อให้เกิดการบังคับ

⁶⁵ Robert O. Keohane, "Twenty Years of Institutional Liberalism," *International Relations* 26 (2012): 127.

ใช้กฎหมาย⁶⁶ การให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาออกตาวาใน พ.ศ. 2540 ของรัฐภาคีในขณะนั้นเกิดขึ้นบนพื้นฐานของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศซึ่งมีเป้าหมายที่จะบรรเทาความทุกข์ทรมานของมนุษย์ซึ่งเกิดจากการขัดกันด้วยอาวุธ (Armed Conflict) และปกป้องพลเรือนในช่วงเวลาที่เกิดสงคราม รัฐภาคีจำเป็นที่จะต้องทำลายทุ่นระเบิดในคลังภายใน 4 ปี เก็บทุ่นระเบิดในพื้นที่ปนเปื้อนที่อยู่ในเขตอำนาจอธิปไตยภายใน 10 ปี และในเวลาเดียวกันก็จะต้องมีมาตรการในการให้ความรู้ด้านความเสี่ยงจากทุ่นระเบิดเพื่อป้องกันมิให้พลเรือนเข้าไปในพื้นที่เสี่ยงเหล่านั้น และจะต้องช่วยเหลือเหยื่อจากทุ่นระเบิด⁶⁷

คำนิยามคำว่า “ระบอบ” ของ Robert Jervis ว่า มิใช่แค่บรรทัดฐานและความคาดหวังที่เอื้อให้เกิดการร่วมมือ แต่เป็นรูปแบบของความร่วมมือที่เป็นมากกว่าการปฏิบัติตามเพื่อผลประโยชน์ในระยะสั้น⁶⁸ ตรงกับความหมายของระบอบห้ามทุ่นระเบิดที่มีอนุสัญญาออกตาวาเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการลดการกำจัดทุ่นระเบิดให้หมดไปเพื่อมนุษยธรรม การลงนามในอนุสัญญาออกตาวาทำให้รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามพันธกรณีทุกข้อในอนุสัญญาและปฏิบัติตามหลักการการเข้าร่วมประชุม การส่งเอกสารรายงานความก้าวหน้าและการติดต่อประสานงานกับคณะเลขานุการอนุสัญญา แม้ว่าจะมีได้มีการลงโทษหรือการคว่ำบาตรอย่างรุนแรง แต่อนุสัญญาออกตาวาที่เป็นส่วนสำคัญของระบอบห้ามทุ่นระเบิดสามารถควบคุมพฤติกรรมของรัฐภาคีผ่านกลไกการสังเกตการณ์พฤติกรรมการปฏิบัติตาม และมีพันธกรณีต่างๆเป็นกฎเกณฑ์ซึ่งตรงกับคำอธิบายว่า เนื่องจากระบอบจะมีหลักการและบรรทัดฐาน ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดจะต้องมีกฎทั่วไป คำอธิบายนั้นสอดคล้องกับหลักการการแลกเปลี่ยนตอบแทน (reciprocity) ที่ Robert Jervis เน้นย้ำในการวิเคราะห์ระบอบความมั่นคง เมื่อรัฐต่างๆยอมรับหลักการแลกเปลี่ยนตอบแทน รัฐเหล่านั้นจะยอมสละผลประโยชน์ระยะสั้นโดยมีความมุ่งหวังว่าตัวแสดงอื่นๆจะตอบแทนกลับมาในอนาคต แม้ว่าจะมีได้มีกฎบังคับให้ทำก็ตาม⁶⁹ ระบอบห้ามทุ่นระเบิดจึงมีอนุสัญญาออกตาวาเป็นส่วนหนึ่งของหลักการและบรรทัดฐานที่รัฐภาคีที่ให้สัตยาบันจำเป็นต้องปฏิบัติตาม ซึ่งพฤติกรรมของรัฐภาคีของอนุสัญญาออกตาวาดำเนินไปตามหลักการและบรรทัดฐานของระบอบที่มีจุดมุ่งหมายกวาดล้างทุ่นระเบิดให้หมดไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ซึ่งมีผลต่อชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติตามภารกิจเพื่อมนุษยธรรมในเวทีนานาชาติ นอกจากนี้ การลงนามในอนุสัญญาออกตาวาอย่างสมัครใจแสดงให้เห็นถึงความ

⁶⁶ Keohane, "Twenty Years of Institutional Liberalism," 128.

⁶⁷ "Overview of the Convention on the prohibition of anti-personnel mines."

⁶⁸ Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," 187.

⁶⁹ Ibid.

ตั้งใจที่จะกำจัดทุ่นระเบิดและช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยจากทุ่นระเบิดซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ Robert O. Keohane ว่าระบอบของระบอบระหว่างประเทศมาจากการตกลงอย่างสมัครใจของตัวแสดงที่มีสถานะทางกฎหมายเท่าเทียมกัน⁷⁰

นอกจากนั้น Keohane กล่าวว่า ระบอบสามารถทำให้การตกลงง่ายขึ้นถ้าหากให้กรอบการทำงานในการสร้างความรับผิดชอบทางกฎหมาย (ถึงแม้ว่า กรอบการทำงานเหล่านั้นจะไม่สมบูรณ์แบบก็ตาม) หากพัฒนาปริมาณและคุณภาพของข้อมูลสำหรับตัวแสดง หรือ หากลดต้นทุนการดำเนินการ⁷¹ คำอธิบายนี้สะท้อนให้เห็นถึงระบอบห้ามทุ่นระเบิดที่มีอนุสัญญาออกตราว่าซึ่งเป็นข้อผูกมัดต่อรัฐภาคีให้ปฏิบัติตามพันธกรณีและให้ข้อมูลการดำเนินการเกี่ยวกับทุ่นระเบิดแก่ตัวแสดงอย่างรัฐภาคี ประเทศที่ไม่ใช่รัฐภาคีและองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ ในการประชุมซึ่งทำให้เกิดการตกลงต่างๆเกิดขึ้นง่ายขึ้น การตกลงนั้นเริ่มต้นตั้งแต่การตกลงใจที่จะก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ การตกลงที่จะรับความช่วยเหลือจากองค์กรต่างประเทศและประเทศอื่นๆ รวมทั้งการตกลงที่จะอนุญาตให้องค์กรเกี่ยวกับทุ่นระเบิดเอกชนภายในและภายนอกประเทศ อย่าง หน่วยงานสมาคมผู้เกี่ยวกับทุ่นระเบิด (Thailand Civilian Deminer Association : TDA) และ องค์กรความช่วยเหลือแห่งประชาชนชาวนอร์เวย์ (NPA) เข้ามาช่วยเกี่ยวกับทุ่นระเบิดภายในประเทศ นอกจากนี้ สามารถปรับใช้คำอธิบายของผลประโยชน์ส่วนตนด้านอัตนิยม (Egoistic Self-Interest) ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวแปรที่สนับสนุนให้ระบอบพัฒนาเข้ากับการตัดสินใจของประเทศไทยในการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาออกตราว่า Krasner อธิบายว่า ผลประโยชน์ส่วนตนด้านอัตนิยม (Egoistic Self-Interest) หมายถึงความปรารถนาที่จะสร้างฟังก์ชันอรรถประโยชน์ให้ได้มากที่สุดซึ่งฟังก์ชันดังกล่าวมิได้มีอรรถประโยชน์ของอีกภาคีเข้ามาอยู่ด้วย อัตตานั้นจะกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของภาคีอื่นๆก็ต่อเมื่อพฤติกรรมนั้นจะส่งผลกระทบต่ออรรถประโยชน์ของอัตตาเอง และ Stein อธิบายเพิ่มเติมว่า แรงผลักดันที่เกิดจากการคำนวณผลประโยชน์ส่วนตนที่เป็นสาเหตุของระบอบระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตย ก็สามารถเป็นพื้นฐานให้กับระบอบระหว่างประเทศเช่นกัน และมีช่วงเวลาที่การคำนวณผลประโยชน์ส่วนตัวที่เป็นเหตุเป็นผล (rational self-interested calculation) ทำให้ตัวแสดงตัดสินใจละทิ้งการตัดสินใจด้วยตัวเองเพียงผู้เดียวเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจร่วมกัน⁷² การเข้าร่วมในระบอบห้ามทุ่นระเบิดของประเทศไทยผ่านการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาห้ามทุ่นระเบิดมีส่วนมาจากการคำนวณถึงประโยชน์ที่ได้จากการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาและการก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด

⁷⁰Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," 191.

⁷¹ Ibid.,196.

⁷² Ibid.,195.

แห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเพื่อเป็นสถาบันเพื่อรับผิดชอบภารกิจและประสานงานต่างๆ ประโยชน์ดังกล่าวได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม การกำจัดทุ่นระเบิดเพื่อให้สามารถพัฒนาพื้นที่ให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม การได้รับการสนับสนุนจากประเทศที่ให้การสนับสนุนการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมและยังเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติในฐานะรัฐภาคีที่พยายามกำจัดทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจัดทำเอกสารตามท่อนุสัญญา ออตตาวาระบุไว้ให้รัฐภาคีรายงานซึ่งเป็นกลไกของอนุสัญญาในการยืนยันการปฏิบัติตามของรัฐภาคี เกิดขึ้นทั้งในรูปแบบการบังคับให้ส่งรายงานกับเลขาธิการสหประชาชาติ การเข้าประชุมรัฐภาคี อนุสัญญาและยังมีการเข้ามามีบทบาทขององค์กรเอกชนต่างๆทั้งในด้านการจัดทำเว็บไซต์และ รายงานในรูปแบบออนไลน์เพื่อรายงานผลความคืบหน้าของรัฐภาคีในการปฏิบัติตามพันธกรณีทุกข้อ เช่น รายงาน Landmine Monitor รายงาน Clearing the Mines เป็นต้น กลไกเช่นนั้นเป็นการ เผยแพร่ข้อมูลการปฏิบัติตามต่อสาธารณชนและการอนุญาตให้เข้าถึงแถลงการณ์ การตัดสินใจที่ เกิดขึ้นในการประชุมก็ถือเป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเสรี นิยมเชิงสถาบันที่อธิบายว่าสถาบันระหว่างประเทศให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามเพื่อเอื้อให้ กลไกการสร้างชื่อเสียงและการปฏิบัติตอบสนองเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น เมื่อปรับใช้ทฤษฎีระบอบในกรอบ ของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบัน พบว่า กลไกของสถาบันดังกล่าวมีส่วนในการธำรงไว้ซึ่งระบอบห้ามทุ่น ระเบิด กล่าวคือ สถาบันระหว่างประเทศสามารถมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามของรัฐต่างๆได้โดยการ สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติตามและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามนั้นๆ⁷³ และความพยายามใน การปฏิบัติตามอนุสัญญาออตตาวาก็ทำให้เกิดการกำจัดทุ่นระเบิดในพื้นที่ของรัฐภาคีไปเรื่อยๆและรัฐ ภาคีเหล่านั้นก็จำเป็นต้องจัดทำรายงานความคืบหน้าให้แก่คณะกรรมการอนุสัญญาออตตาวา การประชุมรัฐภาคีถูกจัดขึ้นทุกปีซึ่งมีการเผยแพร่เนื้อหาและวาระการประชุมอย่างละเอียดในเว็บไซต์ และยังมีเอกสารเกี่ยวกับความคืบหน้าของรัฐภาคีให้ประชาชนทั่วไป รัฐภาคีด้วยกันเองและองค์กร ระหว่างประเทศอื่นๆสามารถตรวจสอบได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการสังเกตความคืบหน้า ของรัฐภาคีในการปฏิบัติตามอนุสัญญาออตตาวา

นอกจากนั้น ในการประชุมเพื่อเตรียมการก่อนการประชุมมาปูโต มีการเสนอให้จัดตั้ง คณะกรรมการด้านการดำเนินการตามพันธกรณี ข้อที่ 5 (Committee on Article 5 Implementation) คณะกรรมการด้านการปฏิบัติตามความร่วมมือ (Committee on Cooperative

⁷³Xinyuan Dai, "The Study of International Institutions," *International Institutions and National Policies* (September 2009): 23, <https://doi.org/doi:10.1017/CBO9780511491320.002>.

Compliance) คณะกรรมการด้านการช่วยเหลือเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย (Committee on Victim Assistance) และคณะกรรมการด้านการส่งเสริมความร่วมมือและการช่วยเหลือ⁷⁴ และได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการในการประชุมมาปุต⁷⁵ ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอในการประชุมทำให้เกิดการสร้างกลไกคณะกรรมการเพื่อจัดการและดำเนินการในด้านที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีที่สำคัญในอนุสัญญา เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดเสรีนิยมเชิงสถาบัน การแต่งตั้งคณะกรรมการและประธานคณะกรรมการในประเด็นดังกล่าวเป็นการสร้างอิทธิพลต่อรัฐภาคีให้ปฏิบัติตามด้วยการสังเกตและจับตาพฤติกรรม⁷⁶ ซึ่งการระบุอำนาจหน้าที่และขอบเขตการรับผิดชอบของคณะกรรมการในแต่ละด้านไว้อย่างชัดเจนทำให้คณะกรรมการมีอิทธิพลต่อรัฐภาคีและติดตามการดำเนินงานง่ายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในรายงานการตัดสินใจ ได้ระบุว่า คณะกรรมการด้านการดำเนินการตามพันธกรณีข้อที่ 5 มีหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีข้อที่ 5 และความพยายามที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีข้อที่ 6 ในเรื่องความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศและเสาะหาความชัดเจนหากจำเป็น นอกจากนี้ยังมีหน้าที่จัดทำรายงานและข้อสังเกตเบื้องต้น (Preliminary Observation) เพื่อยื่นต่อการประชุมระหว่างกาล (Intersessional Meeting)⁷⁷ เป็นต้น การแต่งตั้งคณะกรรมการให้เป็นกลไกในอนุสัญญาทำให้รัฐภาคีมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตาม เนื่องจากคณะกรรมการจะประกอบไปด้วยผู้แทนจากรัฐภาคี 4 ประเทศซึ่งจะต้องเป็นรัฐภาคีที่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการตามพันธกรณีข้อที่ 5 หรือบรรลุพันธกรณีแล้วและจะต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นระยะเวลา 2 ปี⁷⁸

ข้อกำหนดในการเป็นคณะกรรมการดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้รัฐภาคีอื่นๆสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีเนื่องจากหนึ่งในคณะกรรมการจะต้องเป็นรัฐภาคีที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเก็บกู้และทำลายทุ่นระเบิดตามพันธกรณีที่ 5 ซึ่งจะทำให้สามารถแบ่งปันประสบการณ์และให้ข้อคิดเห็นต่อการดำเนินการของรัฐภาคีอื่นๆได้ คณะกรรมการด้านการดำเนินการตามพันธกรณีข้อที่ 5 ในปี 2019 ประกอบด้วย ออสเตรเลีย แคนาดา นอร์เวย์และแซมเบีย ซึ่งเป็นรัฐภาคีที่ดำเนินการตามพันธกรณีได้สำเร็จทั้งหมด ดังนั้น การเขียนบทวิเคราะห์เกี่ยวกับการประเมินและการร้องขอข้อมูลจึงมีอิทธิพลต่อรัฐภาคี ยกตัวอย่างเช่น ในข้อสังเกตเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินการตามพันธกรณีที่ 5 โดยประเทศไทย คณะกรรมการได้กล่าวถึงความคืบหน้าในการดำเนินการของประเทศไทยที่สามารถกวาดล้าง

⁷⁴ *Proposed Decision Related the Implementation Machinery (2 June 2014)*, (Maputo Review Conference), 1, <https://www.maputoreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC3/3RC-Proposed-decision-implementation.pdf>.

⁷⁵ *Decisions On the Convention's Machinery and Meetings 27 June 2014*, (Maputo Review Conference), <https://www.maputoreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC3/3RC-Decisions-Machinery-27Jun2014.pdf>.

⁷⁶ Dai, "The Study of International Institutions," 23.

⁷⁷ *Decisions On the Convention's Machinery and Meetings 27 June 2014*, 3.

⁷⁸ Ibid.

พื้นที่ชุ่มน้ำเปิดได้มากกว่าที่ประเมินไว้ว่าจะจัดการในแผนการดำเนินงานปี 2562 โดยใช้คำว่ารับรู้ด้วยความพึงพอใจ⁷⁹ และประเมินว่าประเทศไทยแสดงความชัดเจนในระดับสูงเกี่ยวกับความท้าทายที่ยังคงเหลืออยู่ จากการที่ประเทศไทยรายงานว่ายังคงมีพื้นที่ปนเปื้อนชุ่มน้ำเปิดจำนวน 254 พื้นที่ใน 9 จังหวัด คิดเป็น 218,194,245 ตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่อันตรายที่ได้รับการยืนยันจำนวน 82 แห่ง (14,549,633 ตารางกิโลเมตร) และ พื้นที่อันตรายต้องสงสัยจำนวน 172 แห่ง (203,644,612)⁸⁰ ยิ่งไปกว่านั้น การประชุมคณะกรรมการของพันธกรณีแต่ละครั้ง ก็จะมีองค์การระหว่างประเทศเข้าร่วมและสามารถออกความคิดเห็นผ่านรายงานด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า อนุสัญญาออกตาวากำลังใช้ประโยชน์จากองค์ประกอบของการประชุม อาทิ องค์การระหว่างประเทศ รัฐบาลอื่น ๆ และประเทศที่ไม่ใช่รัฐภาคีในการติดตามความคืบหน้าของการปฏิบัติตามพันธกรณีผ่านบทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะต่างๆของผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ตรงกับคำอธิบายของ Xinyuan Dai เกี่ยวกับสถาบันที่อ่อนแอ (weak institution) ซึ่งเป็นสถาบันที่ขาดอำนาจที่จะบังคับให้รัฐปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ได้โดยตรงหรือไม่มีทรัพยากรที่จะส่งเสริมขีดความสามารถในการปฏิบัติตามของรัฐ⁸¹ Dai ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับ Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution: LRTAP อนุสัญญาด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งใกล้เคียงกับอนุสัญญาออกตาวาที่เป็นอนุสัญญาที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองจุดหมายด้านมนุษยธรรมและมีได้มีอำนาจบังคับหรือมีกลไกการให้รางวัลและการลงโทษ(carrots and sticks) อนุสัญญาดังกล่าวใช้ประโยชน์จากการที่นักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมใช้ข้อมูลเพื่อที่จะทำให้สาธารณชนหันมาสนใจผ่านการเผยแพร่และกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าสถาบันระหว่างประเทศสามารถเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับฝ่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติตามโดยการเพิ่มจำนวนผู้ที่ใส่ใจในประเด็นนั้นๆ⁸²

นอกจากกลไกคณะกรรมการของอนุสัญญาแล้ว ยังมีฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาออกตาวา (Implementation Support Unit : ISU) ที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุน ติดตามการประชุมรัฐภาคี การประชุมทบทวน การประชุมระหว่างกาลและการประชุมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนแก่รัฐภาคีผ่านกลไกของอนุสัญญาและเจ้าหน้าที่ต่างๆ ให้คำแนะนำและการสนับสนุนทางเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามพันธกรณีในอนุสัญญา นอกจากนั้น ยังทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ

⁷⁹ Preliminary Observations Committee on Article 5 Implementation by Thailand, (Committee On Article 5 Implementation), 1, https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/IM-june-july20/background-doc/Art5_Committee_Preliminary_Observations_Thailand.pdf.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹Xinyuan Dai, *International Institutions and National Policies*, First Edition ed. (New York: Cambridge University Press, 2007), 100.

⁸² Dai, *International Institutions and National Policies*, 110.

อนุสัญญา ซึ่งรวมถึง การประชุม การตัดสินใจต่างๆ⁸³ การติดตามผลความก้าวหน้าและการปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอสะท้อนให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยงานของอนุสัญญาและรัฐภาคีรวมทั้งบทบาทของเลขานุการอนุสัญญาในฐานะของผู้ให้ข้อมูลและรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของสถาบัน ฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาออกตรวจได้ประสานงานและติดต่อกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยมาโดยตลอดเพื่อติดตามข้อมูลและให้ข้อมูลต่างๆ อาทิ ในห้วงวันที่ 13-15 มีนาคม 2560 ซึ่งเป็นห้วงเวลาก่อนการยื่นขอขยายระยะเวลาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดครั้งที่ 2 ฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาห้ามทุ่นระเบิดได้เดินทางมายังศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับเอกสารการร้องขอขยายระยะเวลาในการดำเนินการตามพันธกรณี⁸⁴ อีกทั้งยังได้เดินทางมาเยี่ยมชมการปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมที่ 2 ระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ - 1 มีนาคม พ.ศ. 2562⁸⁵ ซึ่งแสดงถึงการติดตามการปฏิบัติงานและพร้อมให้การสนับสนุนศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด ในการประชุมออสโล พลโท สิทธิพล นิมนวล ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้กล่าวขอบคุณฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาห้ามทุ่นระเบิดที่ให้ความช่วยเหลือรัฐภาคีในเรื่องมาตรการในการจัดการกับความท้าทายจากทุ่นระเบิดซึ่งจะต้องได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็น⁸⁶ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาห้ามทุ่นระเบิดได้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของรัฐภาคีอันเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้รัฐภาคีสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการปัญหาทุ่นระเบิดได้และทำให้ระบอบห้ามทุ่นระเบิดดำรงอยู่ต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸³"Overview," AP Mine Ban Convention, accessed 16 May 2021,

<https://www.apminebanconvention.org/implementation-support-unit/overview/>.

⁸⁴ *Request for an extension of the deadline for completing the destruction of antipersonnel mines in mined areas in accordance with Article 5, paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction*, 59.

⁸⁵ "ศทช.ศบท.๑ ให้การต้อนรับ Mr.Gregory Cathcart เจ้าหน้าที่ฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาห้ามทุ่นระเบิดสังหารบุคคล (Implementation Support Unit : ISU) เยี่ยมชมการปฏิบัติงานของ ศทช.ศบท.๑ และ นปท.๒ เมื่อ ๒๗ ก.พ. - ๑ มี.ค.๖๒," updated 27 กุมภาพันธ์ 2562, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/54-mr-gregory-cathcart-implementation-support-unit-isu>.

⁸⁶ *Statement of the Delegation of Thailand By Lt. Gen. Sittipol Nimnuan, Director-General of Thailand Mine Action Center, Agenda item 6: Renewing the political commitment to the Convention, 29 November 2019*, (Oslo Conference), <https://www.osloviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC4/Fourth-Review-Conference/Statements/6-Thailand-29Nov2019.pdf>.

3.2 การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุกระดับแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย กับ ศูนย์ปฏิบัติการทุกระดับ กัมพูชาเพื่อให้บรรลุพันธกรณีข้อที่ 5 ของอนุสัญญาออกตาวา

Karen J. Alter และ Sophie Meunier อธิบายไว้ว่า ความตกลระหว่างประเทศเกิดขึ้นจากการเจรจาของรัฐบาลและผ่านกระบวนการทางกฎหมายเพื่อให้ปรับใช้ในประเทศซึ่งตัวแสดงที่อยู่ใต้รัฐ (sub-state actors) อาทิ หน่วยงานด้านการบริหาร รัฐบาล ตำรวจท้องถิ่น บริษัทที่ได้รับการว่าจ้าง หรือ องค์กรเอกชนอิสระ เป็นผู้ดำเนินการตามความตกลนั้นๆ และบางครั้ง การปฏิบัติงานนั้นก็ได้รับการตรวจสอบโดยศาลภายในประเทศและศาลระหว่างประเทศ⁸⁷ การอธิบายนี้สามารถปรับใช้ได้กับการให้สัตยาบันของประเทศไทยต่อระบอบระหว่างประเทศอย่างอนุสัญญาออกตาวา ในฐานะรัฐภาคี ประเทศไทยจำเป็นต้องก่อตั้งศูนย์ทุกระดับแห่งชาติขึ้นเพื่อปฏิบัติการกิจนี้ ดังนั้น ศูนย์ปฏิบัติการทุกระดับแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจึงได้รับการก่อตั้งและมอบหมายให้ปฏิบัติการกิจให้สำเร็จตามพันธกรณี แม้ว่าประเทศไทยจะยังมีได้ออกกฎหมายห้ามทุกระดับแต่ประเทศไทยออกกฎหมายในด้านสวัสดิการของผู้พิการจากทุกระดับและสนับสนุนการกลับเข้ามาใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุกระดับแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเพื่อรับผิดชอบปฏิบัติการทุกระดับและมีส่วนร่วมในฐานะตัวแสดงในกิจการระหว่างประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดความซับซ้อนของระบอบระหว่างประเทศ ความซับซ้อนของระบอบอธิบายการที่กลุ่มการตกลและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทับซ้อนกันในประเด็นเฉพาะหรือกลุ่มของประเด็นเฉพาะและเป็นกรอบแนวคิดว่าความซับซ้อนของกฎเกณฑ์และสถาบันสามารถกำหนดรูปแบบการเมืองของความร่วมมือได้⁸⁸ สิ่งนี้สอดคล้องกับระบอบการกำจัดทุกระดับเพื่อมนุษยธรรมที่มีความซับซ้อนเนื่องจากมีตัวแสดงที่เป็นหน่วยงานของรัฐภาคีเข้ามาเกี่ยวข้องในหลายระดับ

Haas อธิบายว่า ระบอบได้รับการออกแบบเพื่อให้จัดการความซับซ้อนและความซับซ้อนนั้นเพิ่มขึ้นด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกัน⁸⁹ และความรู้สามารถสร้างพื้นฐานของความร่วมมือได้เพราะทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกันที่ซับซ้อนซึ่งในตอนแรกอาจจะยังไม่มีใครเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น Haas นิยามคำว่าความรู้ไว้ว่า เป็นจำนวนข้อมูลเชิงเทคนิคและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆซึ่งทำให้เกิดฉันทามติระหว่างตัวแสดงที่รู้สึกสนใจเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นแนวทางในนโยบายสาธารณะที่ถูกกำหนดไว้

⁸⁷ Alter and Sophie Meunier, "The Politics of International Regime Complexity," 15.

⁸⁸ Karen J. Alter and Kal Raustiala, "The Rise of International Regime Complexity," *Annual Review of Law and Social Science*.

⁸⁹ Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," 196.

เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ทางสังคม⁹⁰ เมื่อปรับใช้แนวคิดว่าความรู้มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนา ระบอบกับระบอบห้ามทุ่นระเบิด จะเห็นได้ว่า อนุสัญญาออตตาวาที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักการและ บรรทัดฐานของระบอบใช้ประโยชน์จากการสร้างความรู้เกี่ยวกับแนวทางและความก้าวหน้าในการ แก้ปัญหาทุ่นระเบิดของรัฐภาคี รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากองค์กรต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการ อ้างอิงของรัฐภาคีและยังเป็นพื้นที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการธำรง รักษา ระบอบ กล่าวคือ กลไกการประชุมของอนุสัญญาออตตาวาเป็นสิ่งที่ทำให้แน่ใจว่ารัฐภาคีจะ ปฏิบัติตามพันธกรณีจากการให้รัฐภาคียื่นการอพยพข้อมูลการดำเนินการต่อที่ประชุมทั้งในการ ประชุมรัฐภาคี การประชุมทบทวนและการประชุมระหว่างกาล ในแถลงการณ์ของการประชุม คณะกรรมการถาวรด้านการกวาดล้างทุ่นระเบิด การให้ความรู้เรื่องความเสี่ยงจากทุ่นระเบิดและ เทคโนโลยีทุ่นระเบิด พ.ศ. 2554 ผู้แทนประเทศไทยได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นของการร่วมมือที่ใกล้ชิด ระหว่างรัฐภาคีในอนุสัญญาที่มีชายแดนร่วมกัน และที่สำคัญที่สุด ยังกล่าวสนับสนุนให้ประเทศที่เป็น รัฐภาคีและมีไร่รัฐภาคีที่เผชิญกับความท้าทายจากพื้นที่ที่ยังมิได้ปักปันเขตแดนให้ความสำคัญกับ ความร่วมมือเพื่อความปลอดภัยของผู้บริสุทธิ์ในพื้นที่⁹¹ เนื้อหาการแถลงการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็น ถึงความมุ่งมั่นและการตระหนักถึงความท้าทายจากพื้นที่ปะปนที่ยังไม่ได้รับการปักปันเขตแดน ซึ่ง การใช้เวทีการประชุมระหว่างกาลในการประกาศความตั้งใจและการเรียกร้องให้รัฐภาคีให้ความสำคัญ กับความร่วมมือในการปฏิบัติการแก้ปัญหาทุ่นระเบิดในแนวชายแดนถือเป็นการใช้ประโยชน์จากสถานที่ ในการพูดคุยหารือ (forum opportunity) ตามกรอบแนวคิดความซับซ้อนของระบอบต่างประเทศ⁹² เนื่องจากประเทศไทยเลือกสถานที่ในการประกาศเจตจำนงในการสร้างความร่วมมือในการแก้ปัญหาทุ่น ระเบิดเพื่อมนุษยธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านในเวทีการประชุมที่จัดขึ้นเพื่อให้ทุ่นระเบิดหมดไปซึ่ง แถลงการณ์นี้ได้รับการตอบรับจากคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross : ICRC) เป็นอย่างดี เห็นได้จากการกล่าวชื่นชมทั้งศูนย์ปฏิบัติการ ทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาที่พยายามร่วมมือ ในการแก้ปัญหาในพื้นที่ชายแดนแม้ว่าจะยังไม่มีพรมแดนที่แน่ชัดและยังให้การสนับสนุนการเรียกร้องของ ประเทศไทยต่อรัฐภาคีที่มีปัญหาเรื่องเขตแดนให้ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อประโยชน์ของ

⁹⁰ Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," 203.

⁹¹ *Intervention by Thailand : Updates by States Parties that have been granted extensions on deadlines for implementing Article 5 during the Standing Committee on Mine Clearance, Mine Risk Education and Mine action Technologies, 21 or 22 May 2011, (AP Mine Ban Convention),*
https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/SC-may12/Speeches-MC/3_ARTICLE_5_EXTENSION_GRANTED_-_Thailand.pdf.

⁹² Alter and Sophie Meunier, "The Politics of International Regime Complexity," 17.

ประชาชนในพื้นที่⁹³ นอกจากนั้น เมื่อปรับใช้แนวคิดความซับซ้อนของระบอบระหว่างประเทศ ระบอบห้ามทุ่นระเบิดอันมีอนุสัญญาออกตราซึ่งมีรัฐภาคีถึง 164 รัฐ แต่พลวัตความเป็นกลุ่มเล็กๆก็เกิดขึ้นในการประชุมระหว่างกาลนี้เนื่องจากการประชุมของคณะกรรมการถาวรด้านการกวาดล้างทุ่นระเบิดซึ่งเป็นการรวมรัฐภาคีและประเทศที่ไม่ใช่รัฐภาคีที่เผชิญปัญหาทุ่นระเบิดไว้ด้วยกัน และการเปิดโอกาสให้องค์กรระหว่างประเทศได้แสดงความคิดเห็นก็ถือเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเล็กๆซึ่งทำให้สมาชิกสามารถมีความคาดหวัง สร้างธรรมเนียมการปฏิบัติและจุดประสงค์ร่วมกันได้⁹⁴ ซึ่งประเทศไทยได้นำเสนอความคิดในด้านการร่วมมือในด้านพื้นที่ชายแดนซึ่งถือเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในที่ประชุมและทำให้ผู้เข้าร่วมการประชุมรับรู้ถึงความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดกับประเทศเพื่อนบ้าน

ในความซับซ้อนของระบอบระหว่างประเทศที่มีกฎเกณฑ์และผู้มีอำนาจการตัดสินใจที่ทับซ้อนกัน ทำให้ความตั้งใจของประเทศไทยในการดำเนินการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความร่วมมือกับกัมพูชาประเทศเพื่อนบ้านที่เคยมีประเด็นข้อพิพาทในเรื่องการปักปันเขตแดน ดังนั้น จึงต้องดำเนินการความร่วมมืออย่างเป็นขั้นเป็นตอน และพยายามสร้างแรงจูงใจให้กัมพูชาเห็นประโยชน์จากการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่การค้าชายแดนซึ่งถือเป็นประโยชน์ระยะยาว การตัดสินใจในหัวข้อความร่วมมือในด้านการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเกิดขึ้นในการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป กัมพูชา-ไทย ครั้งที่ 12 ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2560 ณ เสียมเรียบ ที่ประชุมมีมติสนับสนุนความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองทัพไทย ซึ่งประเทศไทยเสนอให้ร่วมมือกันเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนเพื่อให้อาจสามารถพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษได้และยังสนับสนุนการประชุมหารือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองประเทศอย่างสม่ำเสมอเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและมีให้ปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชานั้นเป็นการตัดสินใจในด้านสิทธิและหน้าที่ของประเทศไทยและกัมพูชาที่เกี่ยวข้องกับเขตแดนภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ⁹⁵ ประเทศไทยให้ความสำคัญกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเนื่องจากเป็นการสนับสนุน

⁹³ ICRC intervention : States Parties that have been granted extensions on deadlines for implementing Article 5, Standing Committee on Mine Clearance, Mine Risk Education and Mine Action Technologies 21 - 23 May 2012, (AP Mine Ban Convention, 2012), https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/SC-may12/Speeches-MC/3_ARTICLE_5_EXTENSION_GRANTED_COMMENTS_-_ICRC.pdf.

⁹⁴ Alter and Sophie Meunier, "The Politics of International Regime Complexity," 18.

⁹⁵ Suggestions concerning the request submitted by Cambodia Committee on Article 5 Implementation (the Netherlands, Colombia, Austria and Canada), (AP Mine Ban Convention),

ประสิทธิภาพในการเดินทางข้ามชายแดน การลดต้นทุนการปฏิบัติการและโครงสร้างพื้นฐาน และการปฏิบัติตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาเกียวโตในประเด็นด้านการทำให้กระบวนการทางศุลกากรสะดวกขึ้นและสร้างการควบคุมชายแดนให้ไปในทิศทางเดียวกัน⁹⁶ อีกทั้ง ประเทศไทยยังมีประสบการณ์ที่ดีจากความสำเร็จในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ใกล้ชายแดนซึ่งส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน ณ พื้นที่ช่องจอม ซึ่งเป็นตลาดการค้าชายแดนที่คึกคักในปัจจุบัน พื้นที่ช่องจอมอยู่ในอาณาเขตของจังหวัดสุรินทร์และเป็นพื้นที่ชายแดนที่สำคัญในการเดินทางข้ามแดนของทั้งชาวไทยและกัมพูชา แต่เป็นพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิด เมื่อปรับใช้แนวคิดการคำนวณผลประโยชน์ที่นำไปสู่การร่วมมือ พบว่าผลประโยชน์ที่ทั้งสองประเทศเห็นร่วมกันคือการได้พื้นที่ปลอดทุ่นระเบิดที่ส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การเสนอให้ร่วมมือกันเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ดังกล่าวก็ถือเป็นการทำให้กัมพูชาเห็นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจากการร่วมมือกันมากขึ้น ซึ่งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและหน่วยงานสมาคมผู้เก็บกู้ทุ่นระเบิด (Thailand Civilian Deminer Association : TDA) ได้จัดลำดับความสำคัญให้พื้นที่นี้ในระดับสูงและเมื่อปราศจากทุ่นระเบิด พื้นที่นี้จึงกลายเป็นพื้นที่การค้าชายแดนและการลงทุนที่สำคัญแก่ประชาชนทั้งสองประเทศ⁹⁷

การมอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดกัมพูชาทำหน้าที่ในการหารือเกี่ยวกับความร่วมมือในด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเป็นการให้อำนาจและความรับผิดชอบต่อสถาบันทั้งสองในการค้นหาแนวทางในการปฏิบัติการกิจซึ่งมีความละเอียดอ่อนและท้าทายเป็นอย่างมาก อีกทั้ง ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประชุมดังกล่าวที่กัมพูชาใช้ในช่วงการรับฟังข้อแนะนำจากคณะกรรมการก็ทำให้นานาชาติได้รับรู้ถึงความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศทั้งในระดับรัฐบาลและระดับหน่วยงานภายในประเทศซึ่งในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2561 เอกอัครราชทูต Hans Brattskar ประธานรัฐภาคีของอนุสัญญาออกติดตามเดินทางเยือนประเทศไทยและกัมพูชากายหลังการรับตำแหน่ง ซึ่งผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยได้พบกับผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา พร้อมทั้งถ่ายภาพร่วมกันกับคณะเดินทางและเจ้าหน้าที่ NPA ที่ด่านตรวจไทย-กัมพูชา ในเขตอรัญประเทศ ก่อนที่จะข้ามไปยังปอยเปต ซึ่งเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ถึงมิตรภาพและความร่วมมือ

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/clearing-mined-areas/art5_extensions/Respond_to_the_suggestions_concerning_on_Cambodia_ER_-_for_submission.pdf.

⁹⁶ *Request for an extension of the deadline for completing the destruction of antipersonnel mines in mined areas in accordance with Article 5, paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction*, 15.

⁹⁷ *Ibid.*,13.

ที่ใกล้ชิด⁹⁸ ต่อมา พล.ท. สิทธิพล นิ่มนวล ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยได้เข้าร่วมการประชุมกับ ฯพณฯ Heng Ratana ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา และได้ข้อสรุปว่า จะปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในรัศมี 3 กิโลเมตรจากชายแดนทั้งสองด้านของทั้งสองประเทศและหลังจากนั้น ฯพณฯ Heng Ratana และ เอกอัครราชทูต Hans Brattska ได้เดินทางไปเยี่ยมชมโรงพยาบาลในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งใกล้กับชายแดนจังหวัด Oddar Meanchey เพื่อศึกษาเกี่ยวกับขาเทียม⁹⁹ แม้ว่าทั้งสองหน่วยงานจะมีได้ตกลงที่จะร่วมกันเก็บกู้ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่การได้มาซึ่งข้อตกลงในความร่วมมือเบื้องต้นก็ถือว่าเป็นความสำเร็จและการเดินทางไปโรงพยาบาลเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการทำขาเทียมเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันซึ่งเป็นผลดีต่อทั้งความสัมพันธ์และขีดความสามารถของหน่วยงานประเทศเพื่อนบ้าน

ความร่วมมือระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นเมื่อทั้งสองหน่วยงานตกลงที่จะจัดทำโครงการนำร่องสำหรับความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดใน พ.ศ. 2562 ในวันที่ 14 มกราคม 2562 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองจัดการประชุมขึ้นที่ จ.สระแก้ว (ฝั่งไทย) และ จ. Banteay Meanchey (ฝั่งกัมพูชา) เพื่อหารือเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิด¹⁰⁰ และวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2562 มีการเดินทางตรวจเยี่ยมพื้นที่บริเวณ อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว และ อ.มาลัย จ. Banteay Meanchey ของผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย และรองผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา¹⁰¹ ต่อมาในห้วงวันที่ 16-18 มิถุนายน ทั้งสองหน่วยงานได้ทำการสำรวจและประเมินพื้นที่ที่เป็นไปได้สำหรับการเก็บกู้ทุ่นระเบิด และท้ายที่สุดในช่วงกระบวนการอนุมัติ ในวันที่ 22-23 กันยายน ทั้งสองหน่วยงานพร้อมทั้งผู้แทนอาวุโสของการคณะกรรมการชายแดนทั่วไปได้เดินทางไปสำรวจพื้นที่ที่ จ.สระแก้ว และ จ. Banteay Meanchey และผลของการสำรวจนั้นคือการที่ทั้งสองตกลงที่จะสร้างความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่หมู่บ้านสันน้อย ต.ท่าข้าม อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว และ Kilolekbia ชุมชน Phsakondan อ.

⁹⁸ Norwegian People's Aid Thailand, Facebook, 12 December 2018, <https://th-th.facebook.com/NPAinThailand/posts/cooperation-of-three-kingdomsnorwegian-peoples-aid-npa-is-so-grateful-being-a-pa/2924519180907424/>.

⁹⁹ Soth Koemsoeun, "CMAC ups cooperation with Thai counterpart," *The Phnom Penh Post*, 14 December 2018, <https://www.phnompenhpost.com/national/cmhc-ups-cooperation-thai-counterpart>.

¹⁰⁰ https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/IM-june-july20/background-doc/Committee-ECA-Preliminary_observations-26Jun2020.pdf

¹⁰¹ พล.ท. สิทธิพล นิ่มนวล ผอ.ศทท. ประเทศไทย และ รอง ผอ.ศทท.กพท. ประเทศกัมพูชา TMAC-CMAC ตรวจพื้นที่บริเวณ อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว, ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กองบัญชาการกองทัพไทย, accessed 20 พฤษภาคม 2564, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/39-tmac-cmac>.

Poipet จ. Banteay Meanchey ในกัมพูชา ซึ่งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยคาดว่าจะสามารถดำเนินการความร่วมมือได้ในปี 2563¹⁰² จากการสัมภาษณ์ ร้อยโท เชี่ยวชาญ แสงแก้ว หัวหน้าชุดแจ้งเตือนและหาข่าว หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมที่ 1 กองกำลังบูรพา ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการและได้เข้าร่วมการสำรวจและการหาหรือต่างๆ พบว่า ในตอนแรก ทั้งสองหน่วยงานต้องการที่จะจัดการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอุปสรรคและความท้าทายในด้านอธิปไตยเหนือดินแดน ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการกิจในพื้นที่ประเทศของอีกฝ่ายได้ จึงตกลงให้ หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมที่ 1 รับผิดชอบในการสำรวจพื้นที่อันตรายต้องสงสัยในหมู่บ้านสน้อยเพื่อยืนยันว่ามีทุ่นระเบิดจริงและดำเนินการเก็บกู้หากได้รับการยืนยันว่าเป็นพื้นที่อันตราย และในขณะเดียวกันหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดที่ 1 กัมพูชา รับผิดชอบในการสำรวจพื้นที่ Kilolekbuja และดำเนินการเก็บกู้หากพบว่าเป็นพื้นที่อันตรายที่ได้รับการยืนยัน และหลักการในการเลือกพื้นที่ที่สำคัญ คือ ขนาดและที่ตั้ง โดยที่พื้นที่โครงการนำร่องของทั้งสองประเทศจะต้องไม่อยู่ห่างจากสะพานมิตรภาพ ไทย-กัมพูชา (ทางหลวงเชื่อมโยงจุดผ่านแดนสายบ้านหนองเอี่ยน-สตึงบทซึ่งยังไม่เปิดใช้อย่างเป็นทางการ) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางของทั้งสองฝ่ายเพื่อไม่ให้ต้องเดินทางไกลจากจุดผ่านแดนมากไปนัก และพื้นที่จะต้องมีขนาดไม่ใหญ่เกินไปเพื่อให้การสำรวจและการดำเนินการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเสร็จสิ้นภายใน 10 สัปดาห์

แม้ว่าจะมิได้ปฏิบัติการร่วมกันในพื้นที่เดียว แต่ทั้งสองฝ่ายก็มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน รวมทั้ง เดินทางข้ามจุดผ่านแดนสะพานมิตรภาพไทย-กัมพูชาไปยังพื้นที่ของอีกฝ่ายเพื่อรับฟังการบรรยายสรุปรวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหารือระหว่างกันในระยะแรกของโครงการ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้ไม่สามารถเดินทางเข้าไปยังประเทศอื่นได้ ดังนั้น ทั้งสองหน่วยงานจึงพบกันที่บริเวณสะพานมิตรภาพไทย-กัมพูชาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและหารือกัน แต่เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดรุนแรงขึ้น จึงจำเป็นต้องระงับการเดินทางมาพบปะกันก่อน ร้อยโท เชี่ยวชาญ แสงแก้วอธิบายว่า ในการบรรยายสรุปและการพบปะแต่ละครั้ง จะมีการจัดเจ้าหน้าที่ชายแดนระดับสูงมาร่วมด้วยเพื่อให้รับทราบถึงการดำเนินงานและสร้างความเข้าใจในเรื่องความร่วมมือในพื้นที่ชายแดนนี้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจและเกี่ยวข้องกับการกิจการชายแดนได้รับทราบถึงความก้าวหน้าและจุดประสงค์ของการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่แนวชายแดน การปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมในโครงการความร่วมมือนำร่องนี้เกิดขึ้นภายหลังจากการลงนาม

¹⁰² "Preliminary Observations : Committee on The Enhancement of Cooperation and Assistance," (2020), https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/IM-june-july20/background-doc/Committee-ECA-Preliminary_observations-26Jun2020.pdf.

ในบันทึกความเข้าใจของโครงการและใช้เวลาประมาณ 1 เดือนในการกวาดล้างทุ่นระเบิดและสามารถส่งคืนพื้นที่ปลอดภัยให้กับชุมชนอย่างเป็นทางการในวันทุ่นระเบิดสากล 4 เมษายน พ.ศ. 2564 ณ จ.สระแก้ว และยังมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดกับเจ้าหน้าที่หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดที่ 1 กัมพูชา ซึ่งยังคงติดต่อประสานงานกันจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันพบว่า ในฐานะของสถาบันหลักในการจัดการปัญหาทุ่นระเบิดของประเทศ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชามาโดยตลอดแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคคลในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ฯและผู้บังคับบัญชาในระดับต่างๆ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการรักษาช่องทางการติดต่อระหว่างกันไว้เสมอทำให้เกิดความไว้วางใจและเชื่อใจมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Robert O. Keohane และ Lisa L. Martin ที่อธิบายไว้ในบทความเรื่อง *The Promise of Institutional Theory* ว่าสถาบันสามารถลดความกลัวการถูกโกงซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือและบรรเทาความหวาดระแวงที่จะได้รับผลประโยชน์ไม่เท่ากันจากความร่วมมือนั้นๆ¹⁰³ นอกจากนี้ Keohane และ Martin ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า สถาบันสามารถเอื้อให้เกิดความร่วมมือได้โดยการช่วยเหลือคลี่คลายประเด็นความขัดแย้งด้านการกระจายผลประโยชน์และการให้ความมั่นใจกับรัฐว่าทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์นั้นๆอย่างเท่าเทียม¹⁰⁴ คำอธิบายนี้สามารถใช้อธิบายถึงบทบาทของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยในการกำหนดประเด็นเรื่องความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนและแสวงประโยชน์จากมติของที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปที่มอบหมายให้ทั้งสองหน่วยงานร่วมมือและพูดคุยหารือถึงแนวทางความร่วมมือที่เป็นไปได้ โครงการนำร่องความร่วมมือการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกันระหว่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาเป็นแหล่งข้อมูลที่ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยได้วางแผนไว้ที่จะใช้สร้างความเชื่อใจและเข้าใจของเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่เกี่ยวข้องด้านชายแดนทั้งในกระทรวงมหาดไทย กระทรวงต่างประเทศและกองทัพของทั้งสองประเทศในเรื่องการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม จากการสัมภาษณ์ พลเอก สิทธิพล นิมนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยพบว่า ในตอนแรกได้วางแผนที่จะให้ผู้มีอำนาจและเจ้าหน้าที่ระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้งสองประเทศได้เดินทางมายังพื้นที่การเก็บกู้ทั้งสองแห่งเพื่อให้เห็นภาพการปฏิบัติงานและเกิดความเข้าใจว่าการปฏิบัติการสำรวจและเก็บกู้ทุ่นระเบิดนั้น

¹⁰³ Robert O. Keohane and Lisa L. Martin, "The Promise of Institutional Theory," *International Security* 20 (1995):

45. <http://links.jstor.org/sici?sici=0162-2889%28199522%2920%3A1%3C39%3ATPOIT%3E2.0.CO%3B2-N>.

¹⁰⁴ Ibid.

มีเป้าหมายเพื่อมนุษยธรรม มิใช่เพื่ออ้างสิทธิ์ในดินแดนซึ่งถือเป็นการใช้ความรู้ในการลดความซับซ้อนที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเกิดสภาวะการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนการดูพื้นที่หรือเข้าเยี่ยมพื้นที่ใดๆได้ ดังนั้น การใช้โครงการนำร่องเพื่อช่วยให้เจ้าหน้าที่ในทุกระดับเข้าใจจึงยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ต้องการ¹⁰⁵ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายที่จะนำโครงการนี้ไปปรับใช้ในพื้นที่ชายแดนอื่นๆอีกภายหลังจากสถานการณ์คลี่คลาย

แม้ว่าการเก็บกู้ทุ่นระเบิดจะเป็นประโยชน์กับทั้งสองประเทศและหากยึดตามหลักการของทฤษฎีที่เน้นว่ารัฐต่างมีเหตุผล ความร่วมมือในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างทั้งสองประเทศน่าจะเกิดขึ้นได้รวดเร็วกว่านี้เพราะว่ารัฐทั้งสองต่างได้ผลประโยชน์จากพื้นที่ที่ปราศจากทุ่นระเบิด อย่างไรก็ตาม ยังมีหน่วยงานและประเด็นด้านเขตแดนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความซับซ้อนในการสร้างความร่วมมือนั้น ดังนั้น จึงต้องประยุกต์ใช้แนวคิดเสรีนิยมเชิงสถาบันในแง่ที่ไม่ได้เน้นให้ความสำคัญกับรัฐเพียงอย่างเดียว แต่เป็นตัวแสดงที่อยู่ในประเทศด้วยของ Xinyuan Dai Xinyuan Dai ได้อธิบายว่า การเมืองภายในประเทศทำให้เกิดนโยบายต่างประเทศและผลลัพธ์ในระดับระหว่างประเทศ¹⁰⁶ และในขณะเดียวกันปัจจัยระหว่างประเทศอย่างสถาบันระหว่างประเทศก็สามารถมีอิทธิพลต่อการเมืองภายในประเทศเช่นกัน¹⁰⁷ Dai อธิบายเพิ่มเติมว่า ตัวแสดงที่สำคัญภายในประเทศและความพอใจของพวกเขาอาจจะมีอิทธิพลต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ อีกทั้ง สถาบันภายในประเทศสามารถกำหนดได้ว่าจะเกิดการร่วมมือระหว่างประเทศหรือไม่และหากเกิดการร่วมมือขึ้น จะร่วมมืออย่างไร และความไม่แน่ใจที่เกิดขึ้นในประเทศต่อข้อเรียกร้องของตัวแสดงหลักสามารถมีอิทธิพลต่อความพึงใจของรัฐในการต่อรองระหว่างประเทศ¹⁰⁸ คำอธิบายนี้สามารถประยุกต์ใช้กับตัวแสดงที่มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องการเข้าถึงพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชามากกว่าศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองประเทศ อาทิ กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กองทัพอากาศและสำนักงานชายแดนของทั้งสองประเทศ เมื่อมีประเด็นด้านการปักปันเขตแดนที่ยังไม่แล้วเสร็จมาเกี่ยวข้อง ทำให้ตัวแสดงเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลในความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของทั้งสองประเทศ เนื่องจากต้องรักษาผลประโยชน์ของหน่วยงานของตน ทำให้การหารือในด้านความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกันของทั้งสองหน่วยงานไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจนกระทั่งในปี 2562-2563 แม้ว่าจะมีการหารือและลงมติในประเด็นด้านการร่วมมือในการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปมาโดยตลอด และสำหรับประเด็นเรื่องอิทธิพลของสถาบันระหว่างประเทศที่มีผลต่อการเมือง

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ พลเอก สิทธิพล นิมนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย

¹⁰⁶ Dai, *International Institutions and National Policies*, 27.

¹⁰⁷ Ibid., 29.

¹⁰⁸ Ibid., 27-28.

ภายในประเทศ Dai อธิบายว่า ปัจจัยระหว่างประเทศสามารถมีอิทธิพลต่อสถาบันด้านการเมืองในประเทศ อีกทั้ง สถาบันระหว่างประเทศสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตัวแสดงภายในประเทศซึ่งอาจจะส่งผลต่อการแข่งขันด้านผลประโยชน์ภายในประเทศ ตัวแสดงเหล่านั้นอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐบางหน่วย หรือ กลุ่มผลประโยชน์ทางสังคมซึ่งปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศตามเหตุผลด้านยุทธศาสตร์หรือบรรทัดฐาน¹⁰⁹ คำอธิบายนี้สามารถประยุกต์ใช้กับประเด็นความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างทั้งสองประเทศได้เช่นกัน กล่าวคือ ทั้งสองประเทศต่างเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาออกติดตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย เป็นหน่วยงานหลักภายในประเทศ ดังนั้น จึงรู้สึกถึงความกดดันในการปฏิบัติตามพันธกรณีและพยายามผลักดันให้ภารกิจการเก็บกู้ทุ่นระเบิดสำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดและพยายามใช้ประโยชน์จากโครงการความร่วมมือนำร่องนี้ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิบัติการทุ่นระเบิดมนุษยธรรมให้กับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความร่วมมือและการเข้าถึงพื้นที่ในอนาคตเกิดขึ้นง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านการเป็นรัฐภาคีในอนุสัญญาและจำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกรณียังมิได้รับการพูดถึงในการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปและการประชุมคณะกรรมการชายแดนภูมิภาค ซึ่งถือว่าทั้งสองหน่วยงานยังมีได้ใช้ประโยชน์จากปัจจัยระหว่างประเทศในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความจำเป็นในการสำรวจทุ่นระเบิดในพื้นที่ที่ยังอยู่ระหว่างการปักปันเขตแดน

กล่าวได้ว่า โครงการความร่วมมือนำร่องดังกล่าวถือเป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ในฐานะต้นแบบของความร่วมมือปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในอนาคตซึ่งมีการวางแผนจะจัดขึ้นในพื้นที่ จ. อุบลราชธานี แต่การหารือและการตกลงต่างๆต้องถูกระงับไปเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 แม้ว่าจะมีการหารือในด้านความตกลงกันหลายครั้งในห้วงปี 2553-2563 แต่ยังไม่มีการที่ชัดเจนเกิดขึ้น ดังนั้น โครงการความร่วมมือนำร่องในพื้นที่ จ.สระแก้ว และ จ. Banteay Meanchey จึงถือเป็นผลงานที่ประสบความสำเร็จอันเป็นประโยชน์ต่อความร่วมมืออื่นๆในอนาคตและยังเป็นแหล่งข้อมูลให้กับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาต่อไป กลไกการนำเสนอรายงานต่อประธานการประชุมรัฐภาคี คณะกรรมการด้านการดำเนินการตามพันธกรณีที่ 5 การประชุมทบทวนและการประชุมระหว่างกาลที่ผ่านมาทำให้ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนผลการปฏิบัติงานอยู่เสมอเพื่อให้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้ง เมื่อการรายงานเกี่ยวกับความพยายามในการสร้างความร่วมมือในด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในรายงานและแถลงการณ์ต่างๆมีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมซึ่งก็คือโครงการความร่วมมือนำร่องก็เป็นการแสดงให้เห็นรัฐภาคี

¹⁰⁹ Dai, *International Institutions and National Policies*, 29

ด้วยกันและองค์การระหว่างประเทศอื่นๆรับรู้ถึงความก้าวหน้าในการสร้างความร่วมมือระหว่างทั้งสองหน่วยงานและสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินตามแผนการปฏิบัติที่ได้นำส่งต่อคณะกรรมการอนุสัญญาฯ ซึ่งระบุว่าในช่วงปี 2563-2566 (ระยะที่ 2) จะเป็นช่วงเวลาในการสำรวจพื้นที่อันตรายต้องสงสัยในพื้นที่ที่ยังรอการปักปันเขตแดน พื้นที่ที่รอการสำรวจ หรือ พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านความมั่นคงทางชายแดน ซึ่งโครงการความร่วมมือนำร่องนี้ก็เป็ต้นแบบและแนวทางการปฏิบัติสำหรับความร่วมมือในพื้นที่อื่นๆได้ต่อไป และยังทำให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงได้รับรู้และเข้าใจถึงแนวทางการปฏิบัติงานและจุดประสงค์ด้านมนุษยธรรมของปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิด เพื่อให้การเข้าถึงพื้นที่ในอนาคตเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น ซึ่งหากไม่มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 การแลกเปลี่ยนการเยือนและการสำรวจพื้นที่การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ระดับสูง ก็อาจจะทำให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้นกว่าการอ่านเพียงแค່รายงาน อย่างไรก็ตามบันทึกความร่วมมือที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการในครั้งนี้ ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของความร่วมมือของทั้งสองหน่วยงานต่อไปในอนาคต

บทที่ 4 อุปสรรคของความร่วมมือด้านการเก็บกักทุนระเบิดของประเทศไทยและกัมพูชา

แม้ว่าทั้งประเทศไทยและกัมพูชาจะเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาออกตราและจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญาตามที่ได้ให้สัตยาบันไว้ซึ่งพื้นที่ปนเปื้อนทุนระเบิดส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนที่ยังไม่ได้รับการปักปันเขตแดน แต่ความร่วมมือด้านการเก็บกักทุนระเบิดของทั้งสองประเทศก็ไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแม้ว่าจะมีการหารือเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ปนเปื้อนทุนระเบิดในการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปและมีการมอบหมายให้หน่วยงานอย่างศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดของทั้งสองประเทศหารือเกี่ยวกับความร่วมมือหลายครั้งแต่มิได้มีการตกลงใจกันอย่างเป็นรูปธรรมจนกระทั่งในปี 2563 ซึ่งผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย กับ ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิด กัมพูชา ลงนามในบันทึกการหารือและการสำรวจพื้นที่โครงการนำร่องความร่วมมือการเก็บกักทุนระเบิดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาในวันที่ 2 มีนาคม 2563 ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดทั้งสองประเทศใช้เวลา 2 ปี ในการหารือนับตั้งแต่ได้รับมติจากที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 13 ที่จัดขึ้นในวันที่ 20-21 มีนาคม พ.ศ. 2561 ให้ทั้งสองหน่วยงานดำเนินการหารือเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านการเก็บกักทุนระเบิดเนื่องจากปัจจัยเรื่องพื้นที่ชายแดนที่ยังคงอยู่ในขั้นตอนการสำรวจเพื่อปักปันเขตแดน ดังนั้น จึงเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนและจำเป็นต้องมีการเจรจาหารือและสำรวจพื้นที่ต่างๆ อาทิ การสำรวจพื้นที่บริเวณช่องอานม้า อำเภอน้ำยี่น จังหวัดอุบลราชธานีและพื้นที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้ได้พื้นที่ที่ทั้งสองหน่วยงานจะได้รับความเห็นชอบให้ปฏิบัติงานได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายอื่นๆที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือด้านการเก็บกักทุนระเบิดของทั้งสองประเทศและในโครงการนำร่องความร่วมมือการเก็บกักทุนระเบิดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาโดยรวมจากบทสัมภาษณ์ของอดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและเจ้าหน้าที่ในโครงการความร่วมมือนำร่อง โดยจะศึกษาอุปสรรคดังกล่าวผ่านการใช้ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความร่วมมือต่อไปในอนาคต

4.1 ความไม่ไว้วางใจและความหวาดระแวงของฝ่ายกัมพูชา

จากการสัมภาษณ์ พลเอก สิทธิพล นิ่มนวล อดีต ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า อุปสรรคที่พบในการสร้างความร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิด กัมพูชา คือ ความไม่ไว้วางใจและความหวาดระแวงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านความมั่นคงและการต่างประเทศของกัมพูชาที่ทำให้ต้องใช้เวลานานในการหาข้อสรุปเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือในการเก็บกักทุนระเบิดจากการหารือในแต่ละครั้ง สาเหตุมาจากความหวาดระแวงและต้องการ

รักษามลประโยชน์เชิงอธิปไตยเหนือดินแดนในพื้นที่ชายแดนเนื่องจากกังวลว่าจะเกิดเหตุขัดแย้งคล้ายกับเหตุการณ์เขาพระวิหารและฝ่ายไทยอาจใช้ประโยชน์จากการเข้าถึงพื้นที่ชายแดนในการปฏิบัติการทุ่นระเบิดได้ พื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิดที่เหลือของประเทศไทยอยู่ในแนวชายแดนและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้ดำเนินการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนและทำให้กลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับชาวบ้านในการทำเกษตรและการค้าขาย อาทิ พื้นที่ช่องจอมที่ในปัจจุบันมีตลาดช่องจอมตั้งอยู่ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีพื้นที่ทุ่นระเบิดหลายแปลงหลงเหลือในช่องจอมแต่เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ชายแดนจึงไม่สามารถเข้าไปสำรวจและเก็บกู้ได้ อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย กล่าวเพิ่มเติมว่าฝ่ายทหารกัมพูชายังไม่ยอมรับให้ หน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดนหลายแห่ง โดยอ้างข้อตกลงจาก บันทึกความเข้าใจระหว่างไทยกับกัมพูชา พ.ศ.๒๕๔๓ ว่าด้วยการสำรวจและปักปันเขตแดนทางบก ซึ่งหน่วยทหารของไทยก็เกรงว่าอาจเกิดความเข้าใจผิดจนนำไปสู่ความขัดแย้งขึ้นอีก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงจะมีความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติการทุ่นระเบิดที่เกิดขึ้นเพื่อมนุษยธรรม มิใช่ เพื่อผลประโยชน์ด้านการปักปันเขตแดนของประเทศไทย¹¹⁰

ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันได้วิเคราะห์ว่า รัฐต่างๆ อาจจะไม่สามารถร่วมมือกันได้เพราะขาดข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการที่แท้จริงของอีกฝ่ายและหวาดกลัวว่าจะเกิดการโกงเพื่อดักดวงผลประโยชน์จากการร่วมมือกันนั้นๆ หรืออาจจะรู้สึกกังวลว่าอีกฝ่ายจะได้รับประโยชน์โดยที่ไม่ต้องทำอะไร นอกจากนี้ รัฐอาจจะมองว่า ต้นทุนการดำเนินการ หรือผลลัพธ์และบทลงโทษที่ยังไม่สามารถรู้ได้ อันเกิดจากความตกลงนั้นมากเกินไปที่จะเสี่ยง¹¹¹ ดังนั้น จึงมีแนวคิดจำลองสถานการณ์ Prisoner's Dilemma ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักศึกษาทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบัน เกมดังกล่าวจำลองสถานการณ์ที่นักโทษสองคนถูกคุมขังและแต่ละคนได้รับข้อเสนอว่าหากให้หลักฐานที่สามารถใช้เอาผิดอีกฝ่ายได้ จะได้รับการลดหย่อนโทษ ซึ่งหากทั้งสองไม่กล่าวอะไรและร่วมมือกันปกปิดความผิดของทั้งคู่ ก็จะรอดจากการติดคุก แต่ถ้าทั้งสองต่างบอกความผิดของอีกฝ่ายก็จะทำให้ทั้งคู่ต้องรับโทษนานขึ้น สถานการณ์ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าอุปสรรคที่ชัดเจนในการร่วมมือที่มีประสิทธิภาพคือการขาดข้อมูลหรือความโปร่งใสเกี่ยวกับผลตอบแทน นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องของแผนการที่จะโกงหรือหักหลังผู้ร่วมมืออีกฝ่ายหรือความกลัวที่จะถูกโกงและหักหลังซึ่งเกี่ยวข้องกับความไม่เชื่อใจโดยพื้นฐานเกี่ยวกับความตั้งใจที่แท้จริงของอีกฝ่าย¹¹² เมื่อปรับใช้คำอธิบายขั้นต้นกับความร่วมมือด้านการ

¹¹⁰ สัมภาษณ์ พลเอก สิทธิพล นิมนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย

¹¹¹ *International Relations Theories : Discipline and Diversity*, Third Edition ed., ed. Tim Dunne, Milja Kurki, and Steve Smith (Oxford: Oxford University Press, 2013), 118.

¹¹² *Ibid.*, 120

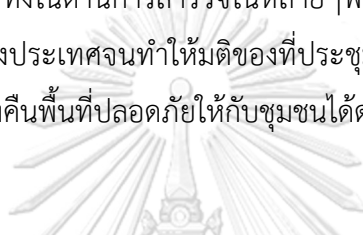
เก็บกู้ทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาซึ่งเกิดขึ้นได้ซ้ำเมื่อพิจารณาจากการที่ทั้งสองประเทศต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันหากพื้นที่ชายแดนปราศจากทุ่นระเบิด เนื่องจากฝ่ายกัมพูชามีความหวาดระแวงและกลัวว่าฝ่ายไทยอาจจะใช้ข้ออ้างด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดในการดักตวงผลประโยชน์ด้านการปักปันเขตแดนในพื้นที่ทับซ้อนและไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพียงพอ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสถาบันซึ่งจะใช้กลไกการประชุม การติดต่อและการเจรจาหรือต่างๆที่จะทำให้ฝ่ายกัมพูชาได้รับทราบถึงข้อมูลดังกล่าวเพื่อลดความหวาดระแวงและหันมาให้ความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ

เมื่อพิจารณาตามหลักทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในระยะเวลาที่ผ่านมาก่อนที่จะเกิดการตกลงที่จะสร้างความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม สถาบันทุ่นระเบิดของทั้งสองประเทศยังไม่สามารถเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลที่จะนำไปสู่ความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงยังไม่สามารถถ่ายทอดเจตนาที่แท้จริงของแต่ละฝ่ายให้กับหน่วยงานภายในประเทศของตนที่มีอำนาจตัดสินใจในการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นทางการได้ อีกทั้ง เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมา ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองแห่งยังสามารถเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายในพื้นที่ประเทศตัวเองได้ ทำให้ยังมีได้ทุ่มงบประมาณและความพยายามในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลการดำเนินการสร้างความร่วมมืออย่างจริงจัง แต่ยังคงการติดต่อซึ่งกันและกันทั้งในระดับหน่วยหลักอย่างศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองประเทศ และหน่วยรองอย่างหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดในพื้นที่ต่างๆ การกระทำเช่นนี้ทำให้มีแนวโน้มที่จะเกิดความร่วมมือในอนาคตได้มากขึ้น จากคำอธิบายของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันว่า ความสามารถที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลและการสอดส่องพฤติกรรมของอีกฝ่ายลดความกังวลเกี่ยวกับเจตนาที่แท้จริงและผลของการถูกหักหลัง¹¹³ การพบปะกันในที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป การประชุมรัฐภาคี และการแลกเปลี่ยน การเยือนระหว่างกันทำให้ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองประเทศมีความคุ้นเคยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจึงสามารถทำให้อีกฝ่ายได้รับทราบเจตนาที่แท้จริงที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฉกฉวยผลประโยชน์ในประเด็นพื้นที่ทับซ้อน

ความหวาดระแวงจากกรณีในประวัติศาสตร์ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ชายแดนและการสร้างความร่วมมือระหว่างทั้งสองหน่วยงานเกิดขึ้นไม่ถ่วงน้ำหนักและต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจหลายขั้นตอน ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจึงต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการผลักดันให้เกิดโครงการความร่วมมือนาร่องให้เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากกรอบการทำงานตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปและเพื่อให้โครงการความร่วมมือนาร่องดังกล่าว

¹¹³ *International Relations Theories : Discipline and Diversity*, 120.

สามารถทำหน้าที่เหมือนแหล่งข้อมูลในพื้นที่ปฏิบัติการจริง ดังนั้น ในขั้นต้น จึงมีความพยายามที่จะเชิญผู้แทนระดับสูงจากทั้งสองประเทศในการเดินทางสำรวจพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นพื้นที่ทดลองในโครงการนำร่องได้และวางแผนไว้ว่าเมื่อเริ่มปฏิบัติการก็จะเชิญให้มาตรวจเยี่ยมต่อไปอีกเพื่อให้เห็นการพัฒนาความก้าวหน้าและจุดประสงค์ในการเก็บกัญทุ่นระเบิดที่จะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชายแดน ซึ่งเมื่อพิจารณาในกรอบแนวคิดเสรีนิยมเชิงสถาบัน ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยดำรงบทบาทในฐานะสถาบันที่สามารถให้ข้อมูล ลดค่าใช้จ่ายการทำธุรกรรม ทำให้พันธกิจน่าเชื่อถือ จัดตั้งจุดหลักในการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับ การปฏิบัติการที่ตอบสนองซึ่งกันและกัน¹¹⁴ และมีความมุ่งมั่นในการดำเนินการผลักดันให้เกิดโครงการความร่วมมือนำร่อง ทั้งในด้านการสำรวจในหลายๆพื้นที่ การเจรจาพูดคุยและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆของทั้งสองประเทศจนทำให้มิติของที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการและยังได้ส่งคืนพื้นที่ปลอดภัยให้กับชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

โครงการความร่วมมือนำร่องด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีอยู่ของสถาบันและการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสถาบันทั้งสองที่เป็น counterpart กันตามอนุสัญญาออกตาวา อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านอธิปไตยและผลประโยชน์แห่งชาติก็ยังคงเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงพื้นที่ทั้งในการสำรวจและการปักป้ายแจ้งเตือนว่าเป็นพื้นที่ทุ่นระเบิด แม้ว่าจะมีการระบุว่า การเก็บกัญทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาจะไม่กระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองประเทศเกี่ยวกับเขตแดนทางบกภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ แต่ก็ต้องใช้ระยะเวลาในการหารือและสำรวจเพื่อหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทั้งสองฝ่ายที่จะเดินทางเข้ามายังพื้นที่ของอีกฝ่ายได้โดยไม่ไกลจากชายแดนมากนักและไม่มีประเด็นด้านการปักปันเขตแดนที่รุนแรง นอกจากนี้ พลเอก สิทธิพล นิ่มนวล ยังให้ความเห็นว่า ความกังวลดังกล่าวยังเป็นอุปสรรคที่จะขยายความร่วมมือไปยังพื้นที่บนเป็อนทุ่นระเบิดอื่นๆที่เคยอยู่ใกล้พื้นที่พิพาท เช่น พื้นที่บริเวณเขาพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดศรีสะเกษ¹¹⁵ หากความสำเร็จโครงการนำร่องนี้ได้รับการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ อาจจะทำให้การปฏิบัติงานของหน่วยสนับสนุนอย่าง NPA และ TDA สามารถเข้าถึงพื้นที่ชายแดนได้มากขึ้นและทำให้พื้นที่บนเป็อนทุ่นระเบิดลดลง จากการสัมภาษณ์คุณศุภิรา ชนเห็นชอบ ผู้จัดการโปรแกรมของ NPA ได้กล่าวถึง อุปสรรคในการทำการสำรวจและเก็บกัญทุ่นระเบิดตามแนวชายแดนเช่นกัน เนื่องจากมีพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการปักปันเขตแดน ทำให้ต้องมีการพูดคุยและหารือและมีความเห็นว่า ความร่วมมือระหว่างทั้งสองหน่วยงานมีแนวโน้มที่จะสำเร็จเพราะ

¹¹⁴ Keohane and Martin, "The Promise of Institutionalist Theory," 43.

¹¹⁵ สัมภาษณ์พลเอกสิทธิพล นิ่มนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย

ทั้งสองฝ่ายต่างจริงจังและตั้งใจในการแก้ปัญหาทุบระเบิด ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยควรที่จะเผยแพร่ข้อมูลความสำเร็จของโครงการความร่วมมือนําร่องให้สาธารณชนรับทราบเพิ่มขึ้นและกล่าวถึงความจำเป็นในการปฏิบัติตามพันธกรณีข้อที่ 5 ของทั้งสองประเทศในที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป หรือ ที่ประชุมอื่นๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความจำเป็นในการเข้าถึงพื้นที่เพื่อสำรวจ ปรับลด จนกระทั่งการยกเลิกพื้นที่ปนเปื้อนทุบระเบิดตามแนวชายแดนเพื่อให้สามารถดำเนินการตามพันธกรณีให้สำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งปัญหาความไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่นั้นควรได้รับการเชื่อมโยงกับอนุสัญญาออตตาวาอันมีสถานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อให้สามารถตีกรอบการแก้ไขปัญหาและสร้างแนวทางการจัดการปัญหานั้นๆร่วมกัน การทำเช่นนี้จะทำให้ฝ่ายกัมพูชาตระหนักถึงผลประโยชน์ที่มีร่วมกันและเห็นด้วยกับความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆในอนาคตเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากโครงการความร่วมมือนําร่องดังกล่าวมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ด้านการปกป้องเขตแดน ตามที่ Robert Keohane ได้กล่าวไว้ว่า สถาบันระหว่างประเทศสร้างสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับ Prisoner's Dilemma ผ่านการเชื่อมโยงประเด็นต่างๆและสถาบันเหล่านั้นสามารถเอื้อให้เกิดความร่วมมือผ่านการให้ข้อมูล¹¹⁶

4.2 การขาดเอกภาพของหน่วยงานในประเทศกัมพูชา

พลเอก สิทธิพล นิมนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ให้สัมภาษณ์ว่า หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทุบระเบิดของกัมพูชา คือ ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ กัมพูชา และ หน่วยงานทุบระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัย กัมพูชา (CMAA) ทั้งสองหน่วยงานมีขอบเขตภารกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ กัมพูชา จะเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านการแก้ปัญหาทุบระเบิด และหน่วยปฏิบัติการทุบระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัย กัมพูชารับผิดชอบด้านนโยบายของรัฐบาล ดำเนินงานด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากทุบระเบิดและแสวงหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากต่างประเทศ ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย มีความสัมพันธ์และความร่วมมือกับทั้งสองหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทั้งสองหน่วยงานต่างเป็นหน่วยงานของกัมพูชาและต้องการที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องในความร่วมมือกับไทย โดยหน่วยงานทุบระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัย กัมพูชาต้องการให้ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยประสานงานผ่านหน่วยงานทุบระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัย กัมพูชาในด้านนโยบาย แต่ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิด กัมพูชาต้องการที่จะประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติโดยตรง ความต้องการที่จะเป็นหน่วย

¹¹⁶ Dai, *International Institutions and National Policies*, 35.

ประสานงานกับฝั่งไทยสอดคล้องกับคำอธิบายของ Kelly และ Hofman เกี่ยวกับการแข่งขันระหว่างองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรอิสระ ว่า ตัวแสดงจะขาดแผนการที่จะทำให้ความพยายามไปในทิศทางเดียวกันซึ่งทำให้ผลลัพธ์ไม่มีประสิทธิผลนัก อาทิ ความพยายามที่ซ้ำซ้อน การแข่งขันแย่งชิงนโยบายที่ไม่สอดคล้องประสานกันซึ่งแม้ว่าจะเกิดผลสำเร็จแต่ก็จะถูกลดประสิทธิภาพลงภายหลัง¹¹⁷ และความซับซ้อนนี้สามารถใช้ทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันอธิบายได้จากปัญหาที่เกิดจากองค์ประกอบภายในสถาบันอย่างระบบราชการ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ในสถาบันจะต้องถ่ายทอดคำสั่งที่สถาบันได้รับเข้าสู่กระบวนการและกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานและสถาบันระหว่างประเทศทำให้เกิดโรคราชการ (Bureaucratic Pathologies) เมื่อพยายามที่จะปฏิบัติภารกิจซึ่งไม่สามารถย้อนไปที่เจตนาหรือผลประโยชน์ของรัฐได้¹¹⁸ และในห้วงระหว่างการรับคำสั่งและถ่ายทอดอาจมีความไม่ชัดเจนเกิดขึ้นทำให้ทั้งสองหน่วยงานต่างพยายามที่จะเป็นผู้ประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติโดยตรงซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ Bennett และ Finnemore ว่า การหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดโรคราชการเหล่านั้นสามารถทำได้โดยการทำให้กระบวนการการตัดสินใจในระดับองค์กรชัดเจนและไม่แบ่งแยก¹¹⁹ หน่วยงานทั้งสองเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในปฏิบัติการทุ่นระเบิดและต้องการที่จะเป็นหน่วยประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ทำให้ในช่วงแรกจำเป็นที่จะต้องมีการพูดคุยหารือกับทั้งสองหน่วยงานเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีกับทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อยึดตามหลักการของการเป็นหน่วยระดับปฏิบัติการเหมือนกันและมิติของที่ประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชาที่ชัดเจน ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย จึงได้ประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กัมพูชาโดยตรงและทำให้ความซับซ้อนนั้นคลี่คลายลงไป

4.3 สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19

โรค COVID-19 ได้รับการประกาศจากองค์การอนามัยโลกเมื่อเดือนมีนาคม ปี 2020 ให้เป็นการระบาดใหญ่ (Pandemic) ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมต่างๆ ในทุกระดับ ทั้งระดับปัจเจก ระดับรัฐ และระดับโลก ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง การทหาร สังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากทำให้การเดินทางและการมีปฏิสัมพันธ์ทางกายของปัจเจกบุคคลต้องหยุดชะงักและลดลง จากการสัมภาษณ์ พลเอกสิทธิพล นิมนวล อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยพบว่า เพื่อให้โครงการความร่วมมือรณรงค์ด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดของทั้งสองประเทศมี

¹¹⁷ Alter and Sophie Meunier, "The Politics of International Regime Complexity," 19.

¹¹⁸ *International Relations Theories : Discipline and Diversity*, 125.

¹¹⁹ Ibid.

ประสิทธิผลในการสร้างความเข้าใจและลดความหวาดระแวงให้มากที่สุด ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยมีแผนการที่จะเชิญเจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านความมั่นคง ด้านการต่างประเทศและการทหารที่รับผิดชอบด้านแนวชายแดนของทั้งสองประเทศเข้าเยี่ยมชมพื้นที่การเก็บกู้ทั้งใน อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ประเทศไทย และ อ.มาลียและอ.ปอยเปต จ.บันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องจากการสำรวจพื้นที่ เนื่องจากในการสำรวจพื้นที่ ในวันที่ 22-24 กันยายน พ.ศ. 2562 คณะสำรวจฝ่ายไทยจำนวน 9 คนซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนกรมกิจการชายแดนทหารซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักเลขานุการการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชา ผู้แทนจากกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กรมองค์การระหว่างประเทศ และกรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนจังหวัดสระแก้ว ผู้แทนกรมยุทธการทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ผู้แทนกรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย ผู้แทนกองกำลังบูรพา ผู้แทนหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมที่ 1 และผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย และคณะสำรวจฝ่ายกัมพูชา 8 คน ประกอบด้วย รมว.กระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนคณะกรรมการกิจการชายแดน ผู้แทน จ.บันเตียเมียนเจย ผู้แทนหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัย และผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชา การได้มีโอกาสเดินทางเยี่ยมชมพื้นที่การปฏิบัติการจะทำให้คณะสำรวจทั้งสองฝ่ายเห็นถึงความคืบหน้าในการดำเนินการและเข้าใจถึงแก่นหลักของการปฏิบัติการทุ่นระเบิดมากขึ้น อีกทั้ง ยังสามารถเปิดโอกาสให้ได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ซึ่งทำให้มีปฏิสัมพันธ์และเข้าใจถึงการปฏิบัติงานมากขึ้นซึ่งจะช่วยลดความหวาดระแวงในเรื่องการปักปันเขตแดนอันเป็นประโยชน์ต่อไปกับโครงการความร่วมมือในอนาคต อย่างไรก็ตาม เมื่อการแพร่ระบาดของ COVID-19 รุนแรงขึ้น ทำให้แผนดำเนินการดังกล่าวไม่สามารถเกิดขึ้นได้ และต้องลดขอบเขตเหลือเพียงแค่การรายงานเท่านั้นซึ่งไม่อาจให้ผลได้เท่ากับการเดินทางเยือนด้วยตัวเอง

นอกจากการแลกเปลี่ยนการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงแล้ว COVID-19 ยังเป็นอุปสรรคต่อการแลกเปลี่ยนการเดินทางไปยังพื้นที่ของหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมที่ 1 ประเทศไทย และหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิด ที่ 1 กัมพูชา ทำให้ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และทำได้แค่เพียงพบกันเพื่อรับทราบผลการปฏิบัติงานที่สะพานมิตรภาพไทย-กัมพูชาเนื่องจากไม่สามารถเข้าไปยังเขตแดนของอีกฝ่ายได้ เนื่องจากมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-19 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยก็ไม่สามารถส่งผู้แทนเข้าไปเยี่ยมชมสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิดได้เช่นกัน ดังนั้น สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 จึงเป็นอุปสรรคต่อการสร้างประสบการณ์ตรงในการร่วมมือกันปฏิบัติการทุ่นระเบิดของทั้งสองหน่วยงาน อาทิ การแบ่งปันข้อมูลการดำเนินการ การบรรยายสรุปในพื้นที่ปฏิบัติของทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะมีได้วางแผนให้เป็นการเก็บกู้ทุ่นระเบิดร่วมกัน

ในพื้นที่เดียวกันตั้งแต่แรก แต่ก็มุ่งหวังให้เกิดปฏิสัมพันธ์และการเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างกันเพื่อให้รู้จักและเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม การแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของทั้งสองหน่วยงาน

ยิ่งไปกว่านั้น อดีตผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ให้สัมภาษณ์ว่า การแพร่ระบาดของ COVID-19 ยังทำให้ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยไม่สามารถขยายผลความสำเร็จของโครงการไปยังพื้นที่ปนเปื้อนทุ่นระเบิด ในจังหวัดอื่นๆ ได้ทันที อีกทั้งยังไม่สามารถจัดพิธีส่งมอบพื้นที่ปลอดภัยทั้งสองแห่งให้กับจังหวัดและไม่สามารถเชิญผู้แทนระดับสูงด้านความมั่นคงและการต่างประเทศมาเข้าร่วมงานพิธีเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จจากการร่วมมือ นอกจากนี้ ยังสูญเสียโอกาสที่จะเสนอรายละเอียดการดำเนินการและความสำเร็จของโครงการในกลไกการประชุมทวิภาคีทั้ง การประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป การประชุมคณะกรรมการชายแดนระดับภูมิภาค เนื่องจากไม่สามารถจัดการประชุมดังกล่าวได้ในสภาวะ COVID-19 เพราะมีประเด็นความมั่นคงที่ละเอียดอ่อนจึงไม่สามารถจัดในรูปแบบออนไลน์ได้ อย่างไรก็ตาม โครงการนำร่องความร่วมมือเก็บกู้ทุ่นระเบิดตามแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา ถือว่าแล้วเสร็จตามกรอบเวลาที่กำหนด สามารถสร้างความเข้าใจในขั้นต้นให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายไทยและได้นำประเด็นความร่วมมือจากการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไปไปดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างชายแดนที่ปลอดภัย ส่วนในฐานะศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดของประเทศไทย ได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของประเทศไทยที่จะแก้ปัญหา หาหนทางเข้าไปเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนกับประเทศกัมพูชา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายประเทศที่ปราศจากทุ่นระเบิดสังหารบุคคลภายในปี ๒๕๖๖ แม้จะมีข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็ตาม

COVID-19 ถือเป็นอุปสรรคที่คาดไม่ถึงในการวิเคราะห์และวางแผนแนวทางการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยควรรอให้สถานการณ์การติดเชื้อคลี่คลายและเร่งดำเนินการเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานในที่ประชุมและอาจจะจัดพิธีฉลองความสำเร็จขึ้นเพื่อให้สาธารณชนทั่วไปรับรู้และให้การสนับสนุนการปฏิบัติการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมนี้ เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนและการชื่นชมจากองค์กรระหว่างประเทศอื่นก็สามารถมีอิทธิพลต่อความร่วมมือต่อไปในอนาคตได้เช่นกัน

4.4 การปรับเปลี่ยนวงรอบการบังคับบัญชาของคณะผู้บังคับบัญชาการของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย เป็นหน่วยงานในสังกัดของ กองบัญชาการกองทัพไทย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนวงรอบการบังคับบัญชาทุกๆ 2-3 ปี และอาจทำให้ การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาไม่ต่อเนื่อง กล่าวคือ แม้ว่า ผู้บังคับบัญชาจะได้สานต่อนโยบายเสริมสร้างความร่วมมือตามผู้บังคับบัญชาคณะเก่าและยังมีเจ้าหน้าที่ คนอื่นๆที่ยังอยู่ในตำแหน่งเดิมในการดำเนินการตามนโยบายต่อไป เนื่องจากศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด แห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้ยื่นร้องขอกับกองบัญชาการกองทัพไทยว่ากำลังพลที่ปฏิบัติ หน้าที่ในศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอย่างน้อยสองปีเพื่อคง ความต่อเนื่องไว้ นอกจากนี้ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดยังร้องขอให้กำลังพลที่ปฏิบัติงานใน หน่วยงานปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมได้รับการฝึกฝนและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการ ปฏิบัติงานก่อนที่จะรับหน้าที่ในหน่วยงาน หรือให้กำลังพลนั้นปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 2 ปี¹²⁰ การตระหนักถึงความจำเป็นในการมีกำลังพลที่มีความรู้และทักษะในด้านปฏิบัติการทุ่นระเบิด เป็นสิ่งที่ทำให้หน่วยงานมีฐานกำลังพลที่ดี อย่างไรก็ตาม ความต่อเนื่องในด้านความสัมพันธ์และ ความคุ้นเคยของผู้บังคับบัญชาทั้งสองฝ่ายก็สำคัญเช่นกัน เนื่องจากการปรับเปลี่ยนตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยทำให้ความสัมพันธ์และ ความสนิทสนมระหว่างผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและ ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาดำเนินไปอย่างไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากทั้งประเทศไทยและ กัมพูชาต่างก็เป็นประเทศเอเชียและอยู่ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับบริบทสูง (High Context Society) ซึ่ง เป็นสังคมที่อัตลักษณ์ของบุคคลมีแนวโน้มที่จะมีพื้นฐานมาจากบทบาทหน้าที่และประสบการณ์ของ บุคคลนั้นๆในกลุ่ม ดังนั้น การเจรจาหรือต่างๆจึงค่อนข้างมีความละเอียดอ่อนและเน้นให้ความสำคัญ กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้เจรจา พวกเขาจะใช้บริบทและการส่งต่อข้อความด้วยการสื่อสาร อย่างบอกเป็นนัยและที่เป็นการสื่อสารแบบกริยาท่าทาง¹²¹ ดังนั้น การมีประสบการณ์ร่วมกันเป็น ระยะเวลาานจะทำให้สามารถการเจรจาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การ ปรับเปลี่ยนวงรอบการบังคับบัญชาของผู้บัญชาการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการ กองทัพไทยตามวาระจึงถือเป็นข้อเสียเปรียบเมื่อเทียบกับการที่ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด

¹²⁰ *Clearing the Mines 2020*, Mine Action Review (Mine Action Review, 1 October 2020), 260,

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/907_NPA_Clearing_the_Mines_2020_WEB.pdf.

¹²¹ "Negotiating Across Cultures (A communication perspective)," accessed 13 June 2021,

<https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AFNC/dispute-resolution/Negotiating-Across-Cultures.pdf?ver=2019-04-01-153546-730#:~:text=Examples%20of%20high%20context%20cultures,tone%20of%20voice%2C%20etc.>

กัมพูชาดำรงตำแหน่งยาวนานกว่าเพราะจะต้องดำเนินการทำความรู้จักและเรียนรู้อุปนิสัยในการติดต่อและเจรจาอีกครั้ง ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่อง อีกทั้ง หากยึดตามหลักการของบทบาทของสถาบันที่มีหน้าที่ทำให้เกิดการพบปะอย่างเป็นทางการเป็นประจำและต่อเนื่องระหว่างผู้นำประเทศและผู้สร้างนโยบายเพื่อให้รัฐต่างๆ ได้เรียนรู้ถึงความต้องการของอีกฝ่าย ค้นพบว่า มีผลประโยชน์และข้อจำกัดที่เหมือนกันและพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายเพื่อแก้ไขปัญหามีร่วมกัน¹²² การปรับเปลี่ยนผู้บังคับบัญชาที่เริ่มมีความสนิทสนมกับคณะผู้บริหารของศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาที่ทำให้ต้องกลับไปสร้างความคุ้นเคยกันใหม่อีกครั้งซึ่งจะส่งผลกับการเจรจาหารือในครั้งต่อไป

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสถาบันประจำประเทศในการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินความร่วมมือด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดระหว่างไทยและกัมพูชาในระยะยาว อาทิ การพยายามในการสร้างความไว้วางใจระหว่างทั้งสองหน่วยงานผ่านการแลกเปลี่ยนการเยือน และการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานเก็บกู้ทุ่นระเบิดเอกชน อย่าง NPA ซึ่งช่วยแบ่งเบาภาระพื้นที่ปนเปื้อนในประเทศไทยไปได้เป็นจำนวนมาก และการพยายามเจรจาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ที่เหมาะสมและเป็นทีพอใจของทุกฝ่ายโดยยังไม่เข้าไปทำโครงการในพื้นที่ที่ยังคงมีประเด็นละเอียดอ่อนเพื่อให้เกิดความสบายใจและความเชื่อใจให้มากที่สุด และอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นก็ยังคงเป็นสิ่งที่ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยยังคงต้องจัดการแก้ไขต่อไป อาทิ ประเด็นเรื่องความหวาดระแวงซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาและการพูดคุยหารือในการประชุมทวิภาคีระหว่างทั้งสองประเทศในระดับสูงและในระดับพหุภาคีคือการประชุมรัฐภาคีอนุสัญญา การประชุมทบทวน ซึ่งถือเป็นเวทีที่เหมาะสมในการประกาศความสำเร็จและได้รับการสนับสนุนในการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆต่อไป

¹²²International Relations Theories : Discipline and Diversity, 120.

บทที่ 5 บทสรุป

ประเทศไทยและกัมพูชาในฐานะรัฐภาคีของอนุสัญญาออกติดตามว่าเป็นที่จะต้องก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดประจำประเทศขึ้นเพื่อรับผิดชอบการปฏิบัติตามพันธกรณีในอนุสัญญา ทั้งสองประเทศต่างก็ได้ยื่นคำขอขยายเวลาในการปฏิบัติตามพันธกรณีข้อที่ 5 เป็นจำนวน 2 ครั้งโดยประเทศไทยและกัมพูชาต้องเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายในประเทศให้แล้วเสร็จภายในปี 2566 และ 2568 ตามลำดับ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยปฏิบัติหน้าที่สถาบันภายในประเทศในการประสานงานด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดกับหน่วยงานต่างๆและควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของหน่วยปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรมและหน่วยงานเก็บกู้ทุ่นระเบิดเอกชนอื่นๆ รวมทั้งประสานงานเพื่อเสาะหาความเป็นไปได้ในการสร้างความร่วมมือกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้สามารถดำเนินการสำรวจและเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ทับซ้อนในบริเวณชายแดนได้ การเก็บกู้ทุ่นระเบิดเป็นการคืนพื้นที่ปลอดภัยให้กับประชาชนในพื้นที่ชายแดนและสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเดินทางซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการดำเนินการตามอนุสัญญาที่ประเทศได้ให้สัตยาบันไว้ในฐานะรัฐภาคีซึ่งเป็นการสนับสนุนการดำรงอยู่ของระบอบห้ามทุ่นระเบิด

แม้ว่าระบอบห้ามทุ่นระเบิดจะมีอนุสัญญาออกติดตามเป็นส่วนหนึ่งของหลักการและบรรทัดฐานที่ไม่มีอำนาจการคว่ำบาตรหรือการลงโทษรัฐภาคีที่ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี แต่ด้วยกลไกการติดตามและสังเกตการณ์ผ่านรายงานประจำปีที่ดีพิมพ์ในเว็บไซต์และรายงานในการประชุมต่างๆทั้งที่เป็นการประชุมรัฐภาคีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี การประชุมระหว่างกาล (Intersessional Meeting) ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นการเตรียมพร้อม การประชุมทบทวน (Review Conference) ที่รัฐภาคีจะต้องส่งหน่วยงานเข้าร่วมเพื่อรายงานผลการปฏิบัติตามพันธกรณีและการลงข้อมูลทั้งหมดในเว็บไซต์อย่างเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ ทำให้มีอิทธิพลต่อรัฐภาคีทางอ้อมในการบังคับให้ปฏิบัติตามอนุสัญญาซึ่งมีส่วนธำรงรักษาระบอบห้ามทุ่นระเบิดไว้ นอกจากนี้ ยังมีคณะเลขาธิการอนุสัญญาที่ติดตามการดำเนินการและยังติดต่อประสานงานกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดในรัฐภาคีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศที่ไม่ใช่รัฐภาคี (หากไม่ใช่รัฐภาคี ไม่จำเป็นต้องก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ) อีกทั้ง ยังมีการประเมินและการให้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำพันธกรณีข้อต่างๆ ซึ่งเป็นทั้งการให้ความช่วยเหลือและตรวจสอบความก้าวหน้าไปในตัว ตามสายบังคับบัญชา ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้จัดทำรายงานและประสานงานกับคณะกรรมการและคณะเลขาธิการของอนุสัญญาออกติดตามและจัดทำรายงานต่างๆตามที่ได้รับกรร้องขอจากที่ประชุมต่างๆ อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานที่จัดทำหนังสือ

ขอขยายระยะเวลาในการเก็บกู้ทุ่นระเบิดทั้งสองครั้ง เมื่อพิจารณาด้วยการทฤษฎีระบอบในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบัน พบว่าสถาบันระหว่างประเทศอย่างอนุสัญญาออกตควาใช้ประโยชน์จากความสนใจของสาธารณชนในการติดตามความคืบหน้าและบังคับให้รัฐภาคีปฏิบัติตาม เห็นได้ชัดจากการเผยแพร่ข้อมูลทั้งจากการประชุมและรายงานประจำปีในเว็บไซต์ที่ประชาชนทั่วโลกสามารถเข้าถึงได้ซึ่งเป็นการกดดันรัฐภาคีทางอ้อมและเป็นการสนับสนุนให้ระบอบห้ามทุ่นระเบิดพัฒนาและเข้าถึงพื้นที่ต่างๆในสังคมโลกได้มากขึ้น

ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามพันธกรณีในทุกๆข้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธกรณีข้อที่ 5 ว่าด้วยการเก็บกู้และทำลายทุ่นระเบิดภายในประเทศและได้ระบุไว้ในแผน 5 ปีในการปฏิบัติการทุ่นระเบิดเพื่อมนุษยธรรม ซึ่งตีพิมพ์ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 ว่า จากพื้นที่ปนเปื้อน 360 ตารางกิโลเมตร จะมีพื้นที่จำนวน 269 ตารางกิโลเมตรที่ได้รับการยกเลิกผ่านการสำรวจที่ไม่ใช่เชิงเทคนิคและพื้นที่อันตรายที่ได้รับการยืนยันจะมีประมาณ 91 ตารางกิโลเมตรซึ่งจะได้รับการสำรวจเชิงเทคนิคและกวาดล้างทุ่นระเบิดต่อไป ดังนั้น ใน พ.ศ. 2562-2563 ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย จึงพยายามมุ่งเน้นการยกเลิกพื้นที่ปนเปื้อนผ่านการสำรวจที่ไม่ใช่เชิงเทคนิค ก่อนที่จะทำการสำรวจเชิงเทคนิคและกวาดล้างทุ่นระเบิดอย่างสมบูรณ์ภายในพ.ศ. 2564-2566 ทั้งนี้การสำรวจที่ไม่ใช่เชิงเทคนิคนี้อาจจะไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่ปนเปื้อนที่ยังไม่ได้รับการปักปันเขตแดนในชายแดนไทย-กัมพูชา¹²³ ข้อความในรายงานนี้แสดงให้เห็นว่าศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยตระหนักถึงปัญหาที่ยาวนานในด้านการปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการสำรวจและเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ชายแดนและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอาจจะไม่สามารถเก็บกู้ทุ่นระเบิดภายในประเทศได้ตามระยะเวลาที่กำหนด การตัดสินใจในประเด็นการปักปันเขตแดนเป็นปัจจัยที่ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยไม่สามารถควบคุมได้เนื่องจากเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานทั้งของประเทศไทยและกัมพูชา อาทิ กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม สำนักงานชายแดน กองทัพภาค เป็นต้น ดังนั้น ตั้งแต่การก่อตั้ง ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสถาบันที่รับผิดชอบด้านการปฏิบัติการทุ่นระเบิดของรัฐภาคีอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้สำเร็จด้วยการพยายามสำรวจและเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ภายในประเทศให้เรียบร้อยและรอโอกาสในการสร้างความร่วมมือในการสำรวจและเก็บกู้ทุ่นระเบิดในพื้นที่ทับซ้อนในอนาคต

¹²³ *Clearing the Mines 2020*, 259.

แม้ว่าจะตระหนักดีถึงความจำเป็นในการปฏิบัติตามพันธกรณีข้อที่ 5 แต่เมื่อไม่ได้รับการอนุมัติให้เข้าถึงพื้นที่ที่ยังอยู่ในระหว่างการปักปันเขตแดนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องสงสัยว่าอาจปนเปื้อน ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยก็ไม่สามารถปฏิบัติการใดๆได้และต้องปล่อยให้พื้นที่ดังกล่าวยังคงเป็นพื้นที่ที่ต้องสงสัยต่อไป อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากข้อพิพาทเรื่องเขาพระวิหาร คำสั่งจากศาลโลกทำให้ประเทศไทยและกัมพูชาหันมาพูดคุยและเจรจาผ่านการประชุมคณะกรรมการชายแดนในทุกระดับทั้งในระดับประเทศและกองทัพ ทำให้สถานการณ์ชายแดนคลี่คลายขึ้นเมื่อทั้งสองประเทศตกลงที่จะปฏิบัติตามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการสำรวจดินแดนทางบก พ.ศ. 2543 กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเดินทางในพื้นที่ชายแดนทำให้เศรษฐกิจของทั้งสองประเทศเติบโตซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาของชุมชนและสังคมในพื้นที่ชายแดน ในการประชุมคณะกรรมการชายแดนของทั้งสองประเทศจึงเริ่มมีการหารือเรื่องความร่วมมือในด้านการเก็บกู้ทุ่นระเบิดเพื่อให้ได้พื้นที่ปลอดภัยเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ความไม่ไว้วางใจและความหวาดระแวงจากหน่วยงานภายในประเทศยังคงเป็นอุปสรรคหลักที่ทำให้ไม่สามารถทำให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นทางการจนกระทั่งในปี 2563 ที่ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดทั้งสองประเทศสามารถลงนามในบันทึกความเข้าใจและทำให้เกิดโครงการนำร่องความร่วมมือได้ในที่สุด

โครงการนำร่องความร่วมมือเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลในการปฏิบัติการทุ่นระเบิดที่ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยต้องการใช้เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงเจตนาและวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาผลประโยชน์ในประเด็นพื้นที่ทับซ้อน พฤติกรรมนี้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันในการเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่ออำนวยความสะดวกตามหลักทฤษฎีเสรีนิยมเชิงสถาบันและเป็นการจัดการกับความท้าทายและอุปสรรคอันเกิดจากการที่การเมืองภายในประเทศมีอิทธิพลเหนือความร่วมมือระหว่างประเทศโดยการใช้ความรู้ในการแก้ไขความซับซ้อนของระบอบระหว่างประเทศตามหลักทฤษฎีระบอบ หากไม่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 โครงการดังกล่าวจะทำให้ผู้มีอำนาจในหน่วยงานต่างๆ ได้สัมผัสถึงการปฏิบัติการทุ่นระเบิดด้วยประสบการณ์จริงและลดความหวาดระแวงที่จะถูกฉกฉวยผลประโยชน์จากการสำรวจพื้นที่และปักป้ายเตือนเกี่ยวกับพื้นที่อันตรายและทำให้ประชาคมโลกได้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่รัฐที่เคยมีข้อพิพาทด้านดินแดนทั้งสองสามารถร่วมมือกันเพื่อเป้าหมายทางมนุษยธรรมได้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและคงอยู่ของระบอบห้ามทุ่นระเบิดต่อไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดในการเดินทางและจัดพิธีในช่วง COVID-19 ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโครงการนำร่องได้อย่างเต็มที่และยังไม่สามารถขยายผลความสำเร็จไปยังพื้นที่อื่นต่อไปได้ แต่ศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยและศูนย์ปฏิบัติการทุ่นระเบิด กัมพูชาก็สามารถรายงานความคืบหน้าและ

ความสำเร็จของโครงการผ่านทางรายงานให้กับผู้มีอำนาจระดับสูงของทั้งสองฝ่ายและแจ้งในรายงานสำหรับการประชุมอนุสัญญาทุ่ณะเปิดสังหารบุคคลเพื่อเป็นหลักฐานให้ประชาคมโลกรับทราบต่อไป

นอกจากอุปสรรคเรื่องความไม่ไว้วางใจและการแพร่ระบาดของ COVID-19 ผู้วิจัยพบว่า ยังมีเรื่องปัญหาทางราชการที่เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ในห้วงแรกของการดำเนินความร่วมมือ ศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยจำเป็นต้องพูดคุยและประสานงานกับทั้งศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิด กัมพูชา และหน่วยปฏิบัติการทุ่ณะเปิดและช่วยเหลือผู้ประสบภัย กัมพูชา เนื่องจากความไม่ชัดเจนในโครงสร้างการบริหารและการปฏิบัติการของฝ่ายกัมพูชา โดยทั้งสองหน่วยต่างต้องการที่จะเป็นผู้ประสานงานโดยตรงกับศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย และทำให้ต้องมีต้นทุนในการไปพบปะทั้งสองหน่วยงานเพื่อพูดคุยทำความเข้าใจเพื่อความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีต่อไป และสำหรับปัญหาทางราชการของศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยนั้นคือการปรับเปลี่ยนวงรอบการบังคับบัญชาของผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย ซึ่งเป็นผลมาจากการรับนโยบายของกองบัญชาการกองทัพไทย ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินความสัมพันธ์กับผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิด กัมพูชา เนื่องจากการเจรจาหารือนั้นจะต้องใช้บริบทและประสบการณ์ที่ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วม อาจจะทำให้การเจรจาหารือต่างๆไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร

กล่าวโดยสรุป ความร่วมมือในการแก้ปัญหาทุ่ณะเปิดในพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาในห้วง พ.ศ. 2553-2563 มีการพัฒนาไปในทางที่ก้าวหน้าและเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยมีศูนย์ปฏิบัติการทุ่ณะเปิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นสถาบันหลักในการประสานงานและดำเนินการในการจัดพื้นที่ในการหารือ การประชุมและการสำรวจพื้นที่ต่างๆซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาออกตาวาและการดำรงอยู่ของระบอบห้ามทุ่ณะเปิดต่อไป แม้ว่าจะเผชิญอุปสรรคเชิงโครงสร้างของสถาบันและความพยายามที่จะรักษาผลประโยชน์ของประเทศ และอุปสรรคที่ไม่คาดคิดอย่างการแพร่ระบาดของ COVID-19 แต่โครงการนำร่องความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จและคืนพื้นที่ปลอดภัยให้กับประชาชนทั้งสองประเทศก็สามารถเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีในอนาคตในการสร้างความเข้าใจและเชื่อใจให้เกิดความร่วมมือในพื้นที่อื่นๆต่อไปในอนาคต ความร่วมมือดังกล่าวจะทำให้การปรับลดพื้นที่ทุ่ณะเปิดดำเนินไปได้อย่างราบรื่นซึ่งจะสนับสนุนการพัฒนาและดำรงอยู่ของระบอบห้ามทุ่ณะเปิดเพื่อมนุษยธรรมต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- "About Cmac." <https://cmac.gov.kh/en/article/about-cmac.html>.
- "About the Cartagena Summit L Overview." accessed 15 May, 2021, <https://www.cartagenasummit.org/about-the-cartagena-summit/overview/>.
- Alter, Karen J., and Kal Raustiala. "The Rise of International Regime Complexity." *Annual Review of Law and Social Science*.
- Alter, Karen J., and Sophie Meunier. "The Politics of International Regime Complexity." *Perspectives on Politics* 7. 13-24. <https://doi.org/doi:10.1017/S1537592709090033>.
- Clearing the Mines 2020*. Mine Action Review (Mine Action Review, 1 October 2020). https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/907_NPA_Clearing_the_Mines_2020_WEB.pdf.
- Cmac Annual Demining Achievement Report, January – December 2018*. (Cambodian Mine Action Center). https://cmac.gov.kh/media-file/CMAC_Annual_Achievement_Report_2018%E2%80%8B.pdf.
- Dai, Xinyuan. *International Institutions and National Policies*. First Edition ed. New York: Cambridge University Press, 2007.
- . "The Study of International Institutions." *International Institutions and National Policies*. (September 2009): 13–32. <https://doi.org/doi:10.1017/CBO9780511491320.002>.
- Decisions on the Convention's Machinery and Meetings 27 June 2014*. (Maputo Review Conference). <https://www.maputoreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC3/3RC-Decisions-Machinery-27Jun2014.pdf>.
- "During Nov 25-29, 2019, Lt. Gen. Sittipol Nimnuan, Director- General of Thailand Mine Action Center (Tmac), Joint Operation Command, Accompanied by Thai Delegates, Attended the Fourth Review Conference of the Ottawa Convention on the Prohibition of the Us." Updated 30 November 2019, 2019, accessed 16 May 2021, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/en/274-during-nov-25-29-2019-lt-gen-sittipol-nimnuan-director-general-of-thailand-mine-action-center>

[tmac-joint-operation-command-accompanied-by-thai-delegates-attended-the-fourth-review-conference-of-the-ottawa-convention-on-the-prohibition-of-the-use-stockpiling-production-and-transfer-of-anti-personnel-mines-in-oslo-norway.](#)

Eaton, Bob. "Crisis, Containment and Development: The Role of the Landmine Impact Survey." *Third World Quarterly* 24. 909-21. Accessed 15 May 2021.

<https://www.jstor.org/stable/3993649>.

"Negotiating across Cultures (a Communication Perspective)." accessed 13 June 2021,

[https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AFNC/dispute-resolution/Negotiating-Across-Cultures.pdf?ver=2019-04-01-153546-](https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AFNC/dispute-resolution/Negotiating-Across-Cultures.pdf?ver=2019-04-01-153546-730#:~:text=Examples%20of%20high%20context%20cultures,tone%20of%20voice%2C%20etc,)

[730#:~:text=Examples%20of%20high%20context%20cultures,tone%20of%20voice%2C%20etc,.](#)

Five-Year Humanitarian Mine Action Plan 1 Nov 2018 – 31 Oct 2023. Thailand Mine Action Center (AP Mine Ban Convention).

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/clearing-mined-areas/Thailand_updated_work_plan_2019-2023.pdf.

Icrc Intervention : States Parties That Have Been Granted Extensions on Deadlines for Implementing Article 5, Standing Committee on Mine Clearance, Mine Risk Education and Mine Action Technologies 21 - 23 May 2012. (AP Mine Ban Convention, 2012).

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/SC-may12/Speeches-MC/3_ARTICLE_5_EXTENSION_GRANTED_COMMENTS_-_ICRC.pdf.

International Relations Theories : Discipline and Diversity. Third Edition ed. Edited by Tim Dunne, Milja Kurki and Steve Smith. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Intervention by Thailand : Updates by States Parties That Have Been Granted Extensions on Deadlines for Implementing Article 5 During the Standing Committee on Mine Clearance, Mine Risk Education and Mine Action Technologies, 21 or 22 May 2011. (AP Mine Ban Convention).

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/SC-may12/Speeches-MC/3_ARTICLE_5_EXTENSION_GRANTED_-_Thailand.pdf.

Keohane, Robert O. "Twenty Years of Institutional Liberalism." *International Relations*

26. (2012): 125-38. <https://doi.org/10.1177/0047117812438451>. .
- Keohane, Robert O., and Lisa L. Martin. "The Promise of Institutional Theory." *International Security* 20. (1995): 39-51. <http://links.jstor.org/sici?sici=0162-2889%28199522%2920%3A1%3C39%3ATPOIT%3E2.0.CO%3B2-N>.
- . "The Promise of Institutional Theory." *International Security* 20. (1995). Accessed 20 April 2021. <http://links.jstor.org/sici?sici=0162-2889%28199522%2920%3A1%3C39%3ATPOIT%3E2.0.CO%3B2-N>.
- Koemsoeun, Soth. "Cmac Ups Cooperation with Thai Counterpart." *The Phnom Penh Post*, 14 December 2018. <https://www.phnompenhpost.com/national/cmac-ups-cooperation-thai-counterpart>.
- "Retired Cmac Officers Set to Receive Rcaf Benefits." *Phnompenh Post*, Phnompenh Post, 2020, accessed 20 April, 2021, <https://www.phnompenhpost.com/national/retired-cmac-officers-set-receive-rcf-benefits>.
- Krasner, Stephen D. "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables." *International Organization* 36 (1982). <https://www.jstor.org/stable/2706520>.
- "Cmac to Get Pensions in Framework of Rcaf." *The Phnom Penh Post*, Updated 21 March 2018, 2018, accessed 30 April, 2021, <https://www.phnompenhpost.com/national/cmac-get-pensions-framework-rcf>.
- "Overview." AP Mine Ban Convention, accessed 16 May 2021, <https://www.apminebanconvention.org/implementation-support-unit/overview/>.
- "Overview of the Convention on the Prohibition of Anti-Personnel Mines." International Committee of the Red Cross, Updated 15 August 2007, accessed 3 June 2021, <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/legal-fact-sheet/landmines-factsheet-150807.htm>.
- "Preliminary Observations : Committee on the Enhancement of Cooperation and Assistance." (2020). https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/IM-june-july20/background-doc/Committee-ECA-Preliminary_observations-26Jun2020.pdf.

Preliminary Observations Committee on Article 5 Implementation by Thailand.

(Committee On Article 5 Implementation).

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/IWP/IM-june-july20/background-doc/Art5_Committee_Preliminary_Observations_Thailand.pdf.

Proposed Decision Related the Implementation Machinery (2 June 2014). (Maputo Review Conference).

<https://www.maputoreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC3/3RC-Proposed-decision-implementation.pdf>.

Request for an Extension of the Deadline for Completing the Destruction of Antipersonnel Mines in Mined Areas in Accordance with Article 5, Paragraph 1 of the Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Antipersonnel Mines and on Their Destruction. (AP Mine Ban Convention, 8 August 2017 2017).

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/clearing-mined-areas/art5_extensions/countries/16MSP-Thailand-ext-request-FINAL-8_Sept_2560.pdf.

"Review Conferences." accessed 15 May, 2021,

<https://www.apminebanconvention.org/review-conferences/>.

Statement of the Delegation of Thailand by Lt. Gen. Sittipol Nimnuan, Director-General of Thailand Mine Action Center, Agenda Item 6: Renewing the Political Commitment to the Convention, 29 November 2019. (Oslo Conference).

<https://www.osloreviewconference.org/fileadmin/APMBC-RC4/Fourth-Review-Conference/Statements/6-Thailand-29Nov2019.pdf>.

Suggestions Concerning the Request Submitted by Cambodia Committee on Article 5 Implementation (the Netherlands, Colombia, Austria and Canada). (AP Mine Ban Convention).

https://www.apminebanconvention.org/fileadmin/APMBC/clearing-mined-areas/art5_extensions/Respond_to_the_suggestions_concerning_on_Cambodia_ER_-_for_submission.pdf.

Thailand, Norwegian People's Aid. Facebook, 12 December 2018. <https://th-th.facebook.com/NPAinThailand/posts/cooperation-of-three->

kingdomsnorwegian-peoples-aid-npa-is-so-grateful-being-a-pa/2924519180907424/.

"เนื้อหาประวัติการก่อตั้ง." ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ, Updated 7 มีนาคม 2562,

<http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-05-09-30-00>.

เอกสารประกอบการพิจารณา : บันทึกการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 7. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มีนาคม 2554 2554).

<http://edoc.parliament.go.th/Result.aspx?docId=611004&detailId=862898>.

เอกสารประกอบการพิจารณา : ร่างบันทึกการประชุมคณะกรรมการชายแดนทั่วไป ไทย-กัมพูชา. สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 21 เมษายน 2552 2552).

<https://edoc.parliament.go.th/getfile.aspx?id=611028&file=%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2+-+%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%9E%E0%B8%B9%E0%B8%8A%E0%B8%B2+2552.pdf&download=1>

แจ้สุข, กิจจา. แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการแก้ปัญหาทุนระเบิด ในพื้นที่ จ.จันทบุรี – ตราด ของ นปท.ทร. / นปท.2 กับหน่วยปฏิบัติการทุนระเบิดกัมพูชา.

ธนกร ทรรศนนท์, พลอากาศตรี. การปฏิบัติการทุนระเบิดเพื่อมนุษยธรรม. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8414p/8414%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%98%20%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B9%8C.pdf.

"พล.ท. สิทธิพล นิมานวล ผอ.ศทช. ประเทศไทย และ รอง ผอ.ศทช.กพช. ประเทศกัมพูชา Tmac-Cmac ตรวจพื้นที่บริเวณ อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว." ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิด กองบัญชาการกองทัพไทย, accessed 20 พฤษภาคม 2564, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/39-tmac-cmac>.

มาตรฐานการปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ. ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ (ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ). "ศทช.ศบท.๑ ให้การต้อนรับ Mr.Gregory Cathcart เจ้าหน้าที่ฝ่ายเลขานุการอนุสัญญาห้ามทุนระเบิดสังหารบุคคล (Implementation Support Unit : Isu) เยี่ยมชมการปฏิบัติงานของ ศทช.ศบท.๑ และ นปท.๒ เมื่อ ๒๗ ก.พ. - ๑ มี.ค.๖๒." Updated 27 กุมภาพันธ์ 2562, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/54-mr-gregory-cathcart-implementation-support-unit-isu>.

"ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ ศูนย์บัญชาการทางทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย(Tmac) และ ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดกัมพูชา(Cmac)." ศูนย์ปฏิบัติการทุนระเบิดแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพไทย, Updated 2 มีนาคม 2563, 2020, accessed 11 พฤษภาคม, 2564, <http://tmac.rtarf.mi.th/tmac/index.php/th/2019-03-06-08-36-06/377-cobra2020-vip-day>.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ร.ท.หญิง พิชชาพร อุปพงศ์
วัน เดือน ปี เกิด	7 พฤษภาคม 2536
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	อักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY